

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitaja (AMK)
Sosionomi (AMK)

Nuorten kokemuksia varhaisesta tuesta:

Lisätukitiimi oppilashuollon tukena

Tanja Saarelainen
Rosa-Sofia Winter

Opinnäytetyö, tammikuu 2023

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Tammikuu 2023
Sairaanhoitajakoulutus
Sosionomikoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Tanja Saarelainen
Rosa-Sofia Winter

Nimeke
Nuorten kokemuksia varhaisesta tuesta: Lisätukitiimi oppilashuollon tukena

Toimeksiantaja
Pohjoiskarjalainen yläkoulu

Tiivistelmä

Nuorten hyvinvointi on tärkeä ja ajankohtainen aihe, eikä koulun merkitystä hyvinvoinnin edistämisesä voida tarpeeksi korostaa. Opinnäytetyön tehtävänä oli saada selville nuorten kokemuksia pohjoiskarjalaisessa yläkoulussa toimivan lisätukitiimin toteuttamasta varhaisesta tuesta. Lisätukitiimillä tarkoitetaan tässä yhteydessä kasvatusohjaajan sekä nuoriso-ohjaajan tiimityötä. Tehtävänä oli selvittää, miten lisätukitiimin työskentely näkyy koulun arjessa, millä tavoin lisätukitiimi on tavoitettavissa ja läsnä, miten nuori on kokenut tulleen kohdatuksi ja nähdyksi sekä millaista tukea nuoret ovat lisätukitiimiltä saaneet.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin teemahaastattelun menetelmällä haastatteleamalla viittä 8–9.-luokkalaista nuorta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuloksien mukaan lisätukitiimin työskentely ilmenee arjessa kohtaamisena ja läsnäolona sekä sosiaalisena tukena. Varhaisen tuen keskiössä näyttäytyy arjessa näkyminen ja tavoitettavuus sekä nuoren kohdatuksi ja nähdyksi tuleminen. Tuloksien perusteella kohtaamiseen sisältyi huomaamista, tunnistamista, läsnäoloa, huomioimista, kuuntelemista ja tukea. Tuki taas ilmeni sosiaalisen tuen eri muotoina. Jatkotutkimusmahdollisuutena lisätukitiimin työtä tai varhaista tukea kouluissa voitaisiin tarkastella eri tulokulmista.

Kieli
suomi

Sivuja 54
Liitteet 3
Liitesivumäärä 3

Asiasanat
varhainen tuki, hyvinvointi, kohtaaminen, sosiaalinen tuki

THESIS
January 2023
Degree Programme in Nursing
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Tanja Saarelainen
Rosa-Sofia Winter

Title
Young People's Experiences of Early Support: a Supplemental Support Team Supporting Pupil Welfare

Commissioned by
A Lower Secondary School in North Karelia

Abstract

The well-being of young people is an important and topical issue, and the significance of school in promoting well-being cannot be overemphasized. The aim of this thesis was to find out young people's experiences of early support, that the supplemental support team implemented in a lower secondary school in North Karelia. In this context, the supplemental support team consisted of the well-being counsellor and the youth worker. The aim was to find out, how their work showed in the daily life of the school, how available and present they were, how the young people felt they were acknowledged, and what kind of support the young people had received from the supplemental support team.

This thesis was carried out as a qualitative study. The material was collected by interviewing five eighth and ninth graders by using thematic interviews and analysed by using data-based content analysis.

According to the results, the work of the supplemental support team showed in the daily life of the school as encounter, presence, and social support. The focal points of early support were the daily presence and availability and the acknowledgment of the young people. Based on the results, encounter consisted of being present and noticing, recognizing, paying attention to, listening to, and supporting the young people. The support emerged as different forms of social support. The work of the supplemental support team or the early support system in schools could be further studied from different perspectives.

Language
Finnish

Pages 54
Appendices 3
Pages of Appendices 3

Keywords
early support, well-being, encounter, social support

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Nuoruus elämänvaiheena	6
2.1	Nuoren kasvu ja kehitys	6
2.2	Nuoren hyvinvointia suojaavat ja heikentävät tekijät	7
3	Koulu hyvinvoinnin rakentajana	8
3.1	Koulun merkitys nuoren elämässä	8
3.2	Oppilashuolto	10
3.3	Muiden hyvinvointia edistävien toimijoiden rooli koulussa	11
4	Varhainen tuki	13
4.1	Varhaisen tuen määritelmä	13
4.2	Läsnäolon ja kohtaamisen merkitys	15
4.3	Sosiaalinen tuki	17
5	Aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä	18
6	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset	20
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	21
7.1	Laadullinen tutkimus	21
7.2	Aineistonkeruu	22
7.3	Aineiston käsittely ja analysointi	24
8	Tulokset	30
8.1	Läsnäolo ja kohtaaminen	30
8.1.1	Koulun arjessa näkyminen ja tavoitettavuus	30
8.1.2	Nähdyksi, huomatuksi ja kuulluksi tuleminen	32
8.2	Matalan kynnyksen sosiaalinen tuki	33
9	Pohdinta	34
9.1	Johtopäätökset	34
9.2	Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	38
9.3	Ammatillinen kasvu	44
9.4	Jatkotutkimus- ja kehittämismahdollisuudet	46
	Lähteet	48

Liitteet

Liite 1 Saatekirje oppilaille

Liite 2 Saatekirje huoltajille

Liite 3 Teemahaastattelun runko

1 Johdanto

Nuorten hyvinvointi on tärkeä ja ajankohtainen aihe suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuoruusiälle on ominaista fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kasvu ja kehitys sekä erilaiset muutokset. Lisäksi nuoren ympärillä olevat tekijät, kuten koulu ja ystävät, vaikuttavat nuoren hyvinvointiin. Hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta koulun rooli on merkittävä. Kouluissa toimii lakisääteinen oppilashuolto, joka tarjoaa tukea sekä matalalla kynnyksellä että mahdollisimman varhain kaikille tukea tarvitseville. Oppilashuollon lisäksi koulun arkeen on tuotu uudenlaista osaamista sekä tapoja tukea oppilaita entistä paremmin. Esimerkiksi hyvinvointiohjaajan/kasvatusohjaajan työnkuvan sekä nuorisotyön kautta on avautunut uusia mahdollisuuksia koulun toimintaan. Oppilaan tukeminen toteutuu parhaiten, kun työtä tehdään moniammatillisesti. Tämän vuoksi opinnäytetyö päätettiin toteuttaa sosionomi- ja sairaanhoitajaopiskelijan yhteistyönä, jolloin aiheeseen päästään käsiksi entistä kokonaisvaltaisemmin.

Opinnäytetyö toteutettiin eräälle Pohjois-Karjalassa sijaitsevalle yläkoululle, jossa kohderyhmänä olivat 8–9.-luokkalaiset nuoret. Opinnäytetyön tehtävänä oli saada selville nuorten kokemuksia lisätukitiimin toteuttamasta varhaisesta tuesta. Lisätukitiimillä tarkoitetaan tässä yhteydessä oppilashuollon tukena toimivaa kasvatusohjaajan sekä nuorisohjaajan tiimityötä. Alun perin työntekijöiden nimikkeet olivat hyvinvointiohjaaja ja koulunuorisotyöntekijä, mutta ne vaihtuivat kesken opinnäytetyöprosessin. Varhaisen tuen näkökulmasta lisätukitiimin tärkein tehtävä on nuorten kohtaaminen koulun arjessa. Tehtävänä oli selvittää, miten lisätukitiimin työskentely näkyy koulun arjessa, millä tavoin lisätukitiimi on tavoitettavissa ja läsnä, miten nuori on kokenut tulleensa kohdatuksi ja nähdyksi sekä millaista tukea nuoret ovat lisätukitiimiltä saaneet.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Aineisto hankittiin haastattelemalla oppilaita teemahaastattelulla, ja se analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyössä varhaista tukea tarkastellaan nuoren kokemusmaailman kautta eli miten varhainen tuki näyttäytyy koulun arjessa nuorelle. Nuoria kuuntelemalla saadaan tietoa heiltä, joita aihe koskettaa eniten.

2 Nuoruus elämänvaiheena

2.1 Nuoren kasvu ja kehitys

Puberteetin eli murrosiän alkaminen on nuorelle ensimmäinen askel kohti aikuisuutta (Storvik-Sydänmaa, Tervajärvi & Hammar 2019, 27). Nuoruuteen kuuluu kolme vaihetta, jotka ovat varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. Jokaisella vaiheella on omat sosiaaliset, biologiset ja psykologiset erityispiirteensä sekä kehitystehtävänsä. Kehitys tapahtuu yksilöllisesti, eikä sitä voi määrittellä alkavaksi tietystä iässä. (Kosola & Marttinen 2021.)

Nuoren kehitystä vievät eteenpäin erilaiset muutokset, jotka liittyvät fyysiseen kasvuun, sosiaalisiin tekijöihin sekä identiteetin ja ajattelun kehittymiseen. Kehon muuttuminen ja fysiologiset muutokset luovat pohjaa nuoren minäkuvan muuttumiselle. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 148, 150.) Kavereiden merkitys kasvaa entistä enemmän ja heiltä haetaan vaikutteita ja hyväksyntää (Storvik-Sydänmaa ym. 2019, 27). Identiteetin etsiminen voi ilmetä muun muassa mielialojen vaihteluina, erilaisina kokeiluina, jyrkinä näkemyksinä ja ajoittaisena hämmennyksenä (Korhonen 2021, luku 2). Murrosiässä tunteiden kirjo on laaja, jolloin nuori kokee paljon uudenlaisia voimakkaita tunteita. Myös yksinäisyyden ja erilaisuuden tunteet sekä tunne siitä, ettei kukaan ymmärrä, ovat tyypillisiä murrosiässä. (Pulkkinen & Kanervio 2014, 145–146.)

Nuoren kehitys ei ole vain erilaisten muutosten armoilla, vaan nuori itse ohjaa omaa kehitystään omien valintojen perusteella. Nuoren elämään suuntaa antavat harrastukset, koulutusvalinnat, koulutyö ja läheiset ihmissuhteet, jotka vaikuttavat siihen, millaista elämää nuori aikuistuuessaan elää. (Ahonen ym. 2014, 148.) Nuoruus on tärkeä kehitysvaihe myöhempien elintapojen, mielenterveyden häiriöiden sekä terveyden kannalta (Marttunen & Karlsson 2013, 10). Lapsuus- ja nuoruusvuodet ovat perustana aikuisiän henkiselle hyvinvoinnille (Leskisenoja & Sandberg 2019, 20).

2.2 Nuoren hyvinvointia suojaavat ja heikentävät tekijät

Nuoren hyvinvointiin vaikuttavat psyykkinen ja fyysinen terveys, sosioemotionaaliset suhteet sekä oma kokemus hyvinvoinnin tunteesta (Honkanen & Suomala 2008, 11). Mielen terveydenhäiriöt ovat tyypillisimpiä terveysongelmia kouluikäisten keskuudessa. Eri tutkimusten mukaan jopa 20–25 prosenttia suomalaisista nuorista kamppailee erilaisten mielen terveydenhäiriöiden parissa. (Leskinen & Sandberg 2019, 18, 20.) Vaikeudet voivat kasautua, mikä näyttäytyy ulkoisena häiriökäyttäytymisenä tai henkisenä pahoinvointina. Nämä ongelmat voivat hävitä aikuisuuteen mennessä, mutta toisille ne jäävät kasautuneiksi ongelmiksi. (Ahonen ym. 2014, 174.)

Mielen terveyteen liittyviä pulmia pystytään ennaltaehkäisemään vahvistamalla nuoren kokonaisvaltaista kehitystä ja löytämällä nuoren elämästä erilaisia suojaavia tekijöitä (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 165). Mielen terveyttä edistäviä tekijöitä ovat muun muassa stressitekijöiden vähentäminen, ongelmista puhuminen, pettymysten sietäminen sekä onnistumisen kokemukset. Yksi huomionarvoinen nuoren mielen terveyttä suojaava tekijä vertaissuhteiden lisäksi on aikuisen läsnäolo, huolehtiminen ja välittäminen. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 89.) Ihmisen psyykkinen hyvinvointi tarvitsee luottamusta, turvallisuutta, kunnioitusta, kontrollia ja läheisyyttä. Nuori voi ruveta oirehtimaan monin eri tavoin, jos jokin psyykkisen hyvinvoinnin tarpeista horjuu. Oirehtiminen riippuu siitä, kuinka nuori pystyy tasapainottamaan tarpeitaan käyttämällä hyödyksi omia voimavarojaan. (Honkanen & Suomala 2008, 12–13.)

Nuoruuden kehityksen, hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeitä asioita ovat esimerkiksi lepo, ravinto ja liikunta. Näiden vähäisyys voi aiheuttaa ärtymystä, yleistä haluttomuutta ja väsymystä, mitkä vaikuttavat monella eri tapaa käyttäytymiseen, yleiseen hyvinvointiin ja oppimiseen. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 20, 64.) Nuoren aivot ovat myös paljon herkemmät ympäristön ärsykkeiden esimerkiksi stressin, psyykkisten traumojen ja päihteiden epäsuotuisille vaikutuksille aikuisten aivoihin verrattuna (Marttunen & Karlsson 2013, 7).

Nuoren hyvinvointiin vaikuttavat sosiaaliset suhteet, tunne hyvästä olost ja turvallisuudesta, tulevaisuussuuntautuneisuus sekä kyky luottaa toisiin ihmisiin. Nuori voi hyvin silloin, kun hän on toimintakykyinen ja kykenee vaikuttamaan omaan elämäänsä. (Hietala ym. 2010, 39.) Nuoruusiän hyvinvoinnilla on myös vaikutusta kouluun kiinnittymiseen, myönteiseen koulukäyttäytymiseen sekä ihmissuhteisiin kouluyhteisössä (Leskisenoja & Sandberg 2019, 18). Kouluikä ja ylipäänsä nuoruutta elämänvaiheena pidetään syrjäytymisen näkökulmasta riskialttiina aikana (Wallin 2011, 27–28). Koulu onkin yhteisö, johon kuuluminen on merkittävää nuoren kehityksen ja terveyden kannalta (Hietala ym. 2010, 58).

3 Koulu hyvinvoinnin rakentajana

3.1 Koulun merkitys nuoren elämässä

Suomalaisessa yhteiskunnassa koulua voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä tukipilareista lasten ja nuorten elämässä. Perustehtävässään onnistuessaan koulujärjestelmä voi lisätä huomattavasti yksilöiden hyvinvointia sekä sosiaalista pääomaa. (Wallin 2011, 27.) Kodin jälkeen koulu on nuoren tärkein kehitysympäristö, jossa nuori viettää aikaa (Leskisenoja & Sandberg 2019, 18). Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 2 §) mukaan lapsilla ja nuorilla on oppivelvollisuus 18 ikävuoteen saakka. Koululla on siis ylivoimaiset mahdollisuudet edistää hyvinvointia (Leskisenoja & Sandberg 2019, 20). Koulu on ikään kuin hyvinvointipalveluiden risteyskohta, jossa nuorella on mahdollisuus kohdata niin sosiaalityön, terveydenhuollon, psykologian kuin nuorisotyön ammattilaisia (Pulkinen & Kanervio 2014, 150). Koulun vaikutusta nuorten hyvinvointiin ei voida kiistää, ja parhaimmillaan koulussa vietetty aika voi vaikuttaa myönteisesti pitkälle tulevaisuuteen nuoren elämässä (Leskisenoja & Sandberg 2019, 20).

Koululla on myös suuri vaikutus, kun puhutaan identiteetin rakentumisesta, ihmiseksi kasvamisesta sekä elämästä oppimisesta (Wallin 2011, 27–28). Pitkäaikaisena ja vuorovaikutuksellisenä kehitysympäristönä koulu tarjoaa nuorelle parhaimmillaan onnistumisen kokemuksia, oppimisen iloa, ikätovereita sekä

kuulumisen toimivaan sosiaaliseen yhteisöön. Koulu sosiaalisena ympäristönä voi olla myös haaste, joka uhkaa hyvinvointia. Esimerkiksi kiusatuksi tuleminen, hankaluudet ihmissuhteissa, oppimisen haasteet ja yksinäisyys ovat kiistattomia riskitekijöitä. Myös koulun ulkopuoliset huolet saattavat näyttäytyä koulussa oireiluna, pahoinvointina tai oppimisen haasteina. (Hietanen-Peltola & Kekkonen 2013, 57.) Erilainen oireilu voi näyttäytyä esimerkiksi poissaolojen lisääntymisenä, koulumenestyksen romahtamisena, keskittymisvaikeuksina, vaikeuksina ihmissuhteissa, ruokailutottumusten muuttumisena sekä oma-aloitteisuuden puuttumisena. Nuorella voi ilmetä myös somaattisia ongelmia, kuten vatsavai-voja, päänsärkyä, huimausta, painonvaihtelua, rintakipua ja hengenahdistusta. (Hietala ym. 2010, 61–62.)

Koulussa huolehditaan oppilaiden hyvinvoinnista suunnitelmallisesti ja ennaltaehkäisevään työhön painottaen (Honkanen & Suomala 2008, 9–10). Kouluterveydenhuollon tehtävänä on tarjota lapsille ja nuorille ennaltaehkäiseviä palveluja (Poutiainen 2017, 166). Joka vuotisilla tarkastuksilla pystytään seuraamaan koko ikäluokan kasvua ja kehitystä sekä edistämään fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia yksilöllisten tarpeiden mukaisesti (Hietanen-Peltola 2021). Lisäksi mielenterveyden tukemisesta on tullut yhä tärkeämpi osa työtä. Erilaisten haasteiden havaitseminen ja niissä tukeminen tulisi toteutua hyvissä ajoin peruspalveluna ennen erikoissairaanhoidon tarvetta. (Impola 2014, 103, 107.) Myös sosiaaliohjaus koulussa nähdään toimintana, jolla ehkäistään varhaisessa vaiheessa ongelmien kasaantumista. Sosiaaliohjaus on monimuotoista tukemista sekä yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämistä. (Pesonen & Laine 2020, 71.) Huolenaiheita pyritään siis havaitsemaan mahdollisimman aikaisin, jolloin niihin pystytään puuttumaan heti. Tällainen huolehtiminen parantaa motivaatiota sekä koulussa viihtymistä, ja näiden myötä myös oppiminen voi parantua. Se, millainen opiskeluhyvinvointi oppijalla on, vaikuttaa nuoren koko elämään. (Honkanen & Suomala 2008, 9–10, 49.)

3.2 Oppilashuolto

Oppilashuolto on matalan kynnyksen peruspalvelu kouluissa, jota toteutetaan moniammatillisesti (Hietanen-Peltola 2013, 120). Moniammatillisuus kouluhyvinvoinnin näkökulmasta merkitsee eri asiantuntijoiden yhteistyötä sekä yhteistä vastuuta koko koulu yhteisön sekä yksittäisten oppilaiden ja perheiden hyvinvoinnista (Wallin 2011, 109). Oppilashuollon toiminnan taustalla vaikuttaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), jonka tarkoituksena on oppilaiden hyvinvoinnin, terveyden, oppimisen ja osallisuuden sekä koulu yhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, turvallisuuden, terveellisyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä esteettömyyden edistäminen. Lisäksi lain tarkoituksena on vahvistaa oppilashuollon toteuttamista monialaisena ja toiminnallisena kokonaisuutena, edistää oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä, ehkäistä ongelmien syntymistä sekä turvata laadultaan ja saatavuudeltaan yhdenvertaiset palvelut sekä varhainen tuki sitä tarvitseville. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §.)

Lain mukaan oppilashuolto kattaa kaikki ne toimet, joilla edistetään ja ylläpidetään oppilaan hyvää fyysistä ja psyykkistä terveyttä, oppimista sekä sosiaalista hyvinvointia. Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan yksittäiselle oppilaalle tarjottavia kouluterveydenhuollon palveluja, psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaisessa asiantuntijaryhmässä tapahtuvaa oppilashuollon monialaista yksilökohtaista tukea. Yhteisöllinen oppilashuolto tarkoittaa toimintakulttuuria ja menetelmiä, joilla pyritään edistämään oppimisen, hyvinvoinnin ja terveyden lisäksi vuorovaikutusta, osallisuutta sekä sosiaalista vastuullisuutta koko oppilaitosyhteisössä, mutta myös opiskeluympäristön turvallisuutta, terveellisyyttä sekä esteettömyyttä. Yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen kuuluu kaikille oppilashuollon toimijoille. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3–5 §.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 § mukaan kuraattoripalveluihin sisältyy muun muassa tukea ja ohjausta, jolla tuetaan oppilaan oppimista sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia, mutta myös edistetään yksilön sekä koko koulu yhteisön hyvinvointia. Kouluterveydenhuollolla taas tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010, 16 §) mukaisia palveluja, joilla muun muassa edistetään ja

seurataan oppilaan tervettä kasvua, kehitystä ja opiskelukykyä, tunnistetaan varhaisen tuen tarpeita, järjestetään tarvittava tuki sekä ohjaus hoitoon ja tutkimuksiin, sekä edistetään yhteisön ja yksilöiden hyvinvointia.

3.3 Muiden hyvinvointia edistävien toimijoiden rooli koulussa

Hyvinvoinnin edistäminen on kaikkien koulussa työskentelevien tehtävä. Käytännön keinoja koulun hyvinvointityöhön sekä tapoihin tukea oppilaiden kehitystä tarvitaan ehdottomasti lisää. (Ahtola 2016, 12, 15.) Eri ammattilaiset kuten koulunuorisotyöntekijät, koulusosionomit ja yhteisöpedagogit voivat toimia lisäksi koulun arjessa (Nivala & Ryyänen 2019, luku 7). Myös psykiatrinen sairaanhoitaja voi olla täydentämässä koulun palveluja omalla erityisosaamisellaan (Hietala ym. 2010, 63). Koulujen hyvinvointityön sekä yhteisöllisyyttä tukevien toimien kehittämiseksi on viime vuosina kehitetty erilaisia toimenkuvia. Lisäksi nuorisotyön merkitys kouluissa on lisääntynyt. Tällä hetkellä toimivan Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen tehtävänimikkeet avartavat käsitteiden moninaisuutta. Esimerkiksi hyvinvointiohjaaja, kasvatusohjaaja, koulukohauttaja, koulupsykologi, kouluvalmentaja ja koulutsemppari toimivat kaikki opetusvelvollisuuteen sitomattomina työntekijöinä eri taustakoulutuksista käsin. (Markkanen ym. 2022, 93–96.)

Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen arvioinnin yhtenä tavoitteena oli selvittää edellä mainittujen opetusvelvollisuuteen sitomattomien työntekijöiden työnkuvaa ja roolia koulussa. Eri painotuksista huolimatta työssä ilmeni yhteisiä piirteitä. Työntekijän työnkuvaan kuului saatavilla oleminen, verkostotyö, viestittely oppilaiden kanssa sekä välituntitoiminta. Lisäksi oppilaiden kohtaaminen eri tilanteissa, kuten oppitunneilla ja välitunneilla sekä yhteisöllisyyden edistäminen olivat osa työnkuvaa. Oppilashuoltoryhmien vastauksista ilmeni, että työntekijöiden rooli on tärkeä matalan kynnyksen tuen tarjoamisessa sekä oppilaiden kohtaamisessa. Lisäksi oppilaat toivat esille, että hanketyöntekijään on ollut mahdollista ottaa yhteyttä matalalla kynnyksellä sosiaalisen median sovelluksella. Kaikista vastanneista kolme neljäsosaa oli sitä mieltä, että koulussa olisi tarvetta opetusvelvollisuuteen sitomattomalle henkilöstölle. Tarvetta perusteltiin

muun muassa oppilaiden hyvinvoinnin tukemisen sekä matalan kynnyksen tuen näkökulmista. (Markkanen ym. 2022. 93–97, 103.)

Esimerkiksi hyvinvointiohjaajan käsite sekä työnkuva on rakentunut vastaamaan lasten, nuorten, perheiden ja koulujen kohtaamiin konkreettisiin haasteisiin. Hyvinvointiohjaajan työskentelyn taustalla ovat varhaisen tuen sekä ennaltaehkäisyn näkökulmat. Hyvinvointiohjaajan tehtäviin lukeutuvat muun muassa jalkautuminen oppilaiden keskuuteen, kiireettömyys, joustavuus ja välittävänä aikuisena mukana oleminen koko koulupäivän ajan. Ohjaaja voi toteuttaa ja ohjata koulun arjessa välituntitoimintaa sekä johonkin teemaan liittyvää pienryhmätoimintaa. Lisäksi hyvinvointiohjaaja voi toimia yhtenä oppilashuollon toimijana ja toteuttaa myös yksilötyötä tarvittaessa. Toiminnan tavoitteena on kohdata nuori kiireettömästi ja taata toimiva arki. Hyvinvointiohjaajan toiminta on joustavaa ja ennakkoluulotonta arjen yllättävät tilanteet sekä nuorten ja perheiden tarpeet huomioivaa työskentelyä. Työntekijän tulisi olla aina nuoren käytettävissä koulupäivän ajan. (Vauhkonen 2019, 2, 6.)

Myös koulunuorisotyö on koulun arjessa tehtävää kiireetöntä ja nuorilähtöistä työtä, jonka tarkoituksena on edistää nuoren hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä (Moilanen 2021, 11). Koulunuorisotyöntekijän tehtäviin kuuluvat muun muassa kiusaamisen ehkäisy ja kouluviihtyvyyden lisääminen (Ahlberg ym. 2018, 3) sekä kasvun, kehityksen, nuorten keskinäisten suhteiden, ryhmässä toimimisen ja yhdessä oppimisen tukeminen (Kinnunen 2015, 61–62). Lisäksi työn keskiössä ovat nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen, osallisuuden vahvistaminen sekä tavoitettavuus ja läsnäolo koulun arjessa (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 28–29). Nuoret huomioidaan heitä koskevien asioiden päätöksenteossa tuemalla vaikutusmahdollisuuksia ja tuomalla heidän näkökulmiansa esille (Kinnunen 2015, 63).

Nuorisotyöntekijän työ nähdään rennompana kohtaamisena, jossa nuori voi päästä keskustelemaan asioista, joista muuten ei ehdi tai pysty juttelemaan koulussa. Nuorisotyöntekijät pyrkivät nuoren spontaaniin ja vapaamuotoiseen kohtamiseen esimerkiksi koulun pihalla tai käytävillä. Samalla nuorisotyöntekijä voi ottaa kontaktia nuoriin keskustellen heidän kanssaan. Kohtaaminen voi

toteutua esimerkiksi välitunneilla toiminnallisina tuokioina, joissa askarrellaan tai pelataan yhdessä. Välituntityöskentely voi olla myös vapaamuotoisempaa oleskelua, jossa työntekijä ottaa nuoreen kontaktia juttelemalla, olemalla kiinnostunut hänen asioistaan sekä vaihtamalla kuulumisia nuoren kanssa. Nuoren kanssa voidaan tehdä myös hänelle kohdennettua työtä, jos nuori niin haluaa. Sillä pyritään tukemaan nuorta hänen elämäntilanteessaan sosiaalisesti vahvistuen. (Kiilakoski 2016, 88–89, 99.)

4 Varhainen tuki

4.1 Varhaisen tuen määritelmä

Varhainen tuki on taustaltaan edelleen kehittyvä niin työmuotona kuin ammatillisena asiantuntijuutenakin, jonka vuoksi sen määrittely on myös haastavaa. Näin ollen sen toiminnan moninaisuutta ja laajuutta olisi merkittävää kuvata ja tuoda näkyviin toiminnan konkretisoimiseksi ja kehittämiseksi. Varhaisen tuen toiminta-ajatus on lähtenyt tarpeesta tarkastella ja kohdentaa lapsiperheiden kanssa tehtävää työtä siten, että tuki olisi oikea-aikaista sekä oikein kohdennettua varhaisessa vaiheessa. Tällöin tuen tavoitteeksi on ajateltu kulminoituvan lapsen hyvinvointi, joka saavutettaisiin tukemalla perhettä sekä vanhemmuutta. (Lindqvist 2008, 4, 11, 15.)

Koulujen toiminnassa on jo pitkään korostettu varhaista puuttumista ja tukea. Varhaisella tuella kouluissa voidaan edistää hyvinvointia sekä tarjota matalalla kynnyksellä sosiaalista tukea erilaisiin pulmiin. (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8.) Koulumaailmassa varhainen tuki nähdään myös osana pedagogista perustehtävää. Termin taustalle sijoittuu määritelmä varhainen puuttuminen, joka koulun kontekstissa käsittää mahdollisimman varhain käynnistyvät tukitoimet ikävaiheesta riippumatta. Erilaiset tuen tarpeet ilmenevät koulun arjessa, ja varhaisen tuen kannalta onkin keskeistä, että tuen tarpeet tunnistetaan osana arjen tilanteita. (Heinämäki 2007, 3, 11, 13.) Varhaisen tuen näkökulmaan liittyvät myös oppilaan kehitystä ja hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden tunnistaminen

sekä niihin puuttuminen ajoissa ennen vaikeuksien kasaantumista. Merkittävää olisi kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen kaikille, jonka lisäksi vahvempaa erityistä tukea voidaan kohdentaa sitä tarvitseville. (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8.)

Opetussuunnitelman perusteissa (2014) tuodaan ilmi, että tuki kouluissa ilmenee kolmella tasolla, joista yleinen tuki merkitsee juuri mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja koulun arjessa ilmeneviä ohjaus- ja tukitoimia sekä pedagogisia ratkaisuja. Tämän lisäksi tukea tarjotaan tarvittaessa tehostetusti eli pedagogiseen arvioon perustuvasti sekä erityisen tuen muotona, jota toteutetaan erityisen tuen päätöksen pohjalta. Kun yleisen tuen tukitoimet eivät riitä siirrytään tehostettuun tukeen ja tarvittaessa erityiseen tukeen. Näin ollen yleinen tuki on ensisijainen tukimuoto, jolla pyritään varhain vastaamaan oppilaan tuen tarpeisiin. (Opetushallitus 2014, 63–67.)

Esimerkiksi koulusosiaalityötä toteutetaan varhaisesti sekä kohdennetusti. Varhaisen tuen näkökulmasta tuki kohdentuu lapseen, nuoriin ja heidän perheisiinsä lähtökohtana selviytymisen ja yhteisöön liittymisen tukeminen sekä ongelmien ehkäiseminen. Varhaiseen tukeen kytkeytyvät sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen sekä monialainen yhteistyö. (Wallin 2011, 88, 90, 97.) Kouluterveydenhuollon näkökulmasta määräaikaisten terveystarkastukset tavoittavat kaikki lapset ja nuoret, mikä mahdollistaa huolen havaitsemisen sekä tarvittavan varhaisen avun ja tuen kohdentamisen (Poutiainen 2017, 166). Työntekijä voi puuttua varhaisesti erilaisiin riskitekijöihin, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmiin, perhelanteeseen, sosiaalisten kontaktien vähyyteen tai liikapelaamiseen (Impola 2014, 104).

Nivalan & Ryyänen (2019) mukaan varhaisen tuen keskiössä ovat nuoren kohtaaminen sekä kasvun kokonaisvaltainen tuki osana arkista vuorovaikutusta. Varhainen tunnistaminen ja -tuki pyrkii korostamaan nuoren omaa asiantuntijuutta, kuuntelemisen ja voimavarojen havaitsemisen ensisijaisuutta sekä yhteisöllistä näkökulmaa. (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8.) Lindqvist (2008) on tuonut esille, että työntekijän toimintana varhainen tuki onkin muun muassa tukea, kohtaamista, läsnäoloa, kunnioitusta, aktiivista kuuntelua, huolen tunnistamista

ja siihen puuttumista. Kohtaamisessa painottuvat ymmärtäväinen ote, aitous, empaattisuus, halu auttaa sekä asiakkaan tarpeista lähtevä, kunnioittava, arvostava ja voimavaralähtöinen tuki. (Lindqvist 2008, 15, 18.)

Tapola-Tuohikumpu (2005) on kuvannut ”varhaisen tuen” -hankkeiden (2001–2004) loppuraportissa, millaiseksi varhaista tukea voidaan luonnehtia. Keskeisiä varhaisen tuen piirteitä olivat matala kynnyks, mahdollistaminen ja välittäminen. Matalan kynnyksen käsitteellä viitattiin tavoitettavuuteen sekä mahdollisuuteen tuoda ilmi huolenaiheita ja murheita omista lähtökohdista käsin. Tukea pitäisi olla helposti saatavilla, sillä ihmiset hakevat tukea helpommin silloin, kun apu on lähellä neutraaleissa ja leimaamattomissa paikoissa. Mahdollistaminen merkitsee esimerkiksi mahdollisuuksien tarjoamista tai luomista. Varhaista tukea kuvailtiin myös välittämiseksi, kohtaamiseksi, rinnalla kulkemiseksi, kunnioittamiseksi, kuuntelemiseksi, aktiiviseksi läsnäoloksi sekä tavoitteelliseksi toimimiseksi. (Tapola-Tuohikumpu 2005, 50–54.)

4.2 Läsnaolon ja kohtaamisen merkitys

Lindqvistin (2008, 15) mukaan varhaisen tuen tulisi sijoittua asiakkaan arkeen, lähelle häntä ja luonnolliseen ympäristöön. Wallin (2011) tuo ilmi, että kouluosiaalityö ilmentää työn jalkautumista lähelle asiakkaita. Etenkin koulun arjessa näkyminen ja kuuluminen sekä rinnalla kulkeminen ovat sosiaalityön näkökulmasta keskeisessä roolissa. (Wallin 2011, 137–138, 165.) Lisäksi Suhsen (2019, 59) mukaan olisi merkittävää, että oppilaat tuntevat aikuiset kenen kanssa he toimivat kohdaten heidät luonnollisissa ympäristöissä, kuten koulun käytävillä, välitunneilla, luokissa sekä tapahtumissa. Sosiaaliohjaajien kanssa käydyissä keskusteluissa on tullut ilmi, että käytävillä ja välitunneilla liikkuminen edistävät vuorovaikutusta oppilaisiin. Oppilaiden on helppo tervehtiä työntekijöitä ja työntekijöiden on helppo tervehtiä oppilaita. (Pesonen & Laine 2020, 75.)

Koulun hektisessä maailmassa olisi tärkeää, että kiireen sijasta oppilaille välittyisi kiireettömyys, tavoitettavuus ja läsnäolo (Wallin 2011, 137–138). Tapola-Tuohikumpu (2005, 52) on liittänyt tavoitettavuuden sekä aktiivisen läsnäolon

osaksi varhaista tukea. Helppo tavoitettavuus ja läsnäolo ovatkin työmenetelminä korostuneet. Helppo tavoitettavuus merkitsee matalan kynnyksen toimintaa, jossa työntekijä on saatavilla kaikkia oppilaita varten. (Pesonen & Laine 2020, 75.) Esimerkiksi terveydenhoitajan avoimet vastaanotot ovat tärkeä työmuoto, sillä oppilaat voivat tulla keskustelemaan mieltä askarruttavista asioista ja oireista varaamatta aikaa vastaanotolle (Hietanen-Peltola 2021). Tavoittamiseen kytkeytyy myös erilaisten sähköisten palveluiden, kuten WhatsApp-viestintäsovelluksen, Facebookin tai Instagramin hyödyntäminen työssä. Monille oppilaille nämä ovatkin helppo ja luonteva tapa ottaa yhteyttä työntekijään. (Pesonen & Laine 2020, 75–76.) Läsnäolo taas merkitsee työntekijän valmiutta vuorovaikutukseen, toisin sanoen aikaa ja tilaa paneutua henkilön kertomaan, tunteisiin ja kokemuksiin. Läsnäololla pyritään viestimään toiselle, että hänet nähdään ja kuullaan. (Gothóni 2020, 109, 111.)

Nivalan & Ryynäsen (2019, luku 8) mukaan varhaisen tuen perustana on, että jokainen nuori saisi omassa arjessaan mahdollisuuden tulla kohdatuksi, huomatuksi, arvostetuksi ja tunnistetuksi omana itsenään. Nuorelle on merkityksellistä tulla kuulluksi ja yksilöllisesti huomioituksi. Nuorelle on myös tärkeää, että hänestä välitetään. Merkityksellisyyden kokemusta voi vahvistaa yksistään jo kuulumisten ja mielipiteiden kysyminen. (Pesonen, Nurmi & Hannukkala 2019, 24–25, 78.) Yksilön kohtaamisen tulee olla kokonaisvaltaista huomioimista. On tärkeää, että työntekijä heittäytyy kohtaamaan yksilön ja haluaa tutustua hänen kokemuksiinsa sekä tilanteeseensa täysin. (Hämäläinen ym. 2017, 142, 148.) Ymmärretyksi tuleminen mahdollistuu, kun työntekijä kuuntelee aidosti sekä vastaanottaa yksilön elämäntarinan, vaikka se poikkeaisi omastaan (Mattila 2008, 25). Kokemus kuulluksi tulemisesta mahdollistuu silloin, kun henkilö kohdataan kokonaisvaltaisesti sekä aidosti. (Hämäläinen ym. 2017, 142, 148.)

Nähdyksi ja kuulluksi tulemisen tarve on osa ihmisyyttä. (Leskisenoja & Sandberg 2019, 49.) Oppilaille voidaan mahdollistaa kokemuksia kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. (Pesonen & Laine 2020, 79). Gothóni (2020, 96) on kuvaillut kuulluksi tulemisen kokemusta hyvänolon tunteeksi, jossa ihminen kokee tulleensa hyväksytyksi. Dunderfeltin (2015) mukaan ihminen todella kokee tulleensa kuulluksi silloin, kun kuuntelija ymmärtää hänen sanojansa,

kokemustaan sekä tarkoitustaan. Kuulluksi tuleminen tarkoittaa siis henkilön kokemusta siitä, että hänen sanomisensa on todella otettu vastaan, ja että häntä arvostetaan ihmisenä. Kuulluksi tuleminen myötä puhuja voi myös kokea olevansa terveempi ja energisempi kuin aikaisemmin. (Dunderfelt 2015, 10.) Kokemus kuulluksi tulemisesta voi olla voimaannuttavaa, ja yleensä jo itsessään puhuminen helpottaa oloa (Hämäläinen ym. 2017, 156).

Kokonaisuudessaan kaikki vuorovaikutussuhteet, kohtaamiset, tilanteet, katseet, palautteet ja sanomiset ovat merkittäviä nuoren kasvun, oppimisen ja kehittymisen kannalta. Nuoren rinnalla työskentelevä aikuinen vaikuttaa haluamattaan nuoren hyvinvointiin, jolloin jokaista yhteistä hetkeä voidaan pitää mahdollisuutena hyvää tuottavaan kohtaamiseen. (Ahtola 2016, 14.) On siis tärkeää, että oppilaat tietävät, millaista tukea ja apua heidän on mahdollista saada, ja kenen puoleen he voivat kääntyä tarpeen vaatiessa (Pesonen ym. 2019, 24).

4.3 Sosiaalinen tuki

Varhainen tuki voidaan liittää myös sosiaalisen tuen tarjoamiseen (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8). Sosiaalista tukea tulisi tarjota oppilaille matalalla kynnyksellä samalla ehkäisten varhaisessa vaiheessa ongelmien kasaantumista (Pesonen & Laine 2020, 71). Murrosikä ja identiteetin kehittyminen ovat merkittäviä nuoruuteen liittyviä vaiheita, joihin nuori tarvitsee tukea (Heinämäki 2007, 15). Nuori voi tarvita koulussa tukea myös koulunkäynnin arkeen tai elämäntilanteeseensa (Pulkinen & Kanervio 2014, 151). Nuorella tulisi olla mahdollisuus jutella kasvuun sekä elämään liittyvistä iloista ja huolista jollekin turvalliseen aikuiselle. Koulun aikuinen saattaa olla joskus jopa ainoa, jolta nuori saa emotionaalista turvaa ja hyväksyntää. (Pesonen ym. 2019, 11, 24.) Aikaisempien selvitysten mukaan oppilaat ovat kokeneet merkitykselliseksi juuri ne aikuiset, joilla on aikaa heille, ja jotka ovat tukena muissakin kuin oppimiseen liittyvissä asioissa (Pesonen & Laine 2020, 81).

Mahdollisuutta sosiaaliseen tukeen on pidetty koetun terveyden kannalta tärkeänä voimavarana (Metteri & Haukka-Wacklin 2012, 55–56). Kumpusalo

(1991, 14) kuvailee sosiaalista tukea ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa on muun muassa tiedollisen, aineellisen ja emotionaalisen tuen elementtejä. Tiedollinen tuki tarkoittaa esimerkiksi tiedon, neuvojen tai ohjeiden jakamista (Kumpusalo 1991, 14), tilanteen selvittämistä sekä tukemista päätöksenteossa (Eloranta & Virkki 2011, 57). Sosiaalinen tuki voi olla myös konkreettista auttamista jonkin asian äärellä (Metteri & Haukka-Wacklin 2012, 55–56). Konkreettisempi aineellinen tuki kuvastaa yksilön tukemista esimerkiksi tavarain, apuvälineen tai lääkkeen muodossa. (Kumpusalo 1991, 14). Emotionaalinen tuki on esimerkiksi empatiaa ja kannustamista (Kumpusalo 1991, 14; Mikkola 2006, 44) sekä arvostamista ja hyväksyntää (Eloranta & Virkki 2011, 57).

Mikkolan (2006) tutkimuksen mukaan emotionaalista tukea on yksilön mahdollisuus puhua ja ilmaista tunteita ääneen. Tunteiden ilmaiseminen koettiin merkitykselliseksi, sillä sen nähtiin helpottavan negatiivisista tunteista selviytymistä. Empatialla kuvattiin työntekijän kykyä vastata näihin tunteisiin, huomioida nämä tunteet sekä käsitellä niitä yhdessä tuen tarvitsijan kanssa. (Mikkola 2006, 187–188.) Emotionaalinen tuki on myös kuuntelemista ja välittämistä (Metteri & Haukka-Wacklin 2012, 55–56; Mikkola 2006, 44). Auttamistyössä kuuntelemisella on oma roolinsa yksilön tukemisessa. Kuuntelemisen avulla tuen tarvitsijalla on mahdollisuus purkaa omia kokemuksiaan, joka voi jo itsessään olla vahvistavaa. (Gothóni 2020, 18, 94.) Lämsän & Takalan (2009) mukaan välittäminen merkitsee kiinnostuneisuutta nuoren elämästä, kokemuksista sekä mielipiteistä. Tällöin aikuinen antaa aikaansa ja on valmiina kuuntelemaan, kun nuori kertoo itselle tärkeistä asioista. (Lämsä & Takala 2009, 189–190.)

5 Aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä

Lasten ja nuorten puhelimen yhteiskunnallisena tehtävänä on lasten ja nuorten huolen aiheiden sekä tuen tarpeiden tuominen näkyväksi. Vuosiraportin 2016 teemana oli tuoda ilmi kokemuksia hyvinvointipalveluista sekä niissä työskentelevistä ammattilaista. Tilastotietojen lisäksi koottiin laadullista tietoa yhteydenotoista liittyen lasten ja ammattilaisten väliseen vuorovaikutukseen. Laadullinen

aineisto koostui nettikirjeistä, chat-keskusteluista sekä koulua käsittelevien puheluiden pohjalta tehdyistä kirjauksista. Kokemuksista nousi ilmi, että nuoret toivovat lämpöä, empaattisuutta ja toivoa herättävää yksilöllistä kohtaamista, jossa heidän toiveensa otetaan huomioon. Tärkeänä pidettiin aitoa läsnäoloa, kuunteleminen ja joustavuutta. Parhaimmillaan ammattilaisesta oli huokunut välittäminen, arvostaminen sekä kunnioittaminen. Kuitenkin nuoret kertoivat kokeneensa usein työntekijöiden puolelta kiirettä, välinpitämättömyyttä, kireyttä, väsymystä ja kyllästyneisyyttä. Nuoret toivoivat myös mahdollisuutta nähdä ammattilaisia tiiviimmin olotilan ollessa huonompi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016, 5, 8–9.)

Tanskasen (2021) opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä hyvinvointiohjaajan työnkuvaan kuuluva yhteisöllinen työ on, ja tuoda esille hyvinvointiohjaajan mahdollisuudet toteuttaa yhteisöllistä työtä koulussa käyttäen varhaisen tuen keinoja. Opinnäytetyön kohderyhmänä oli kolme hyvinvointiohjaajaa sekä näissä kouluissa toimivia erityisopettajia, rehtoreita ja koulukuraattoreita. Jalkautuvan työn näkökulmasta koulun toimijat toivat ilmi, että hyvinvointiohjaajan työnkuva antoi mahdollisuuden ja vapauden liikkua oppilaiden keskuudessa välitunneilla ja kohdata siellä nuoria sekä lapsia. Opinnäytetyön tuloksista nousi esille oppilaiden näkökulma eli se, miten tärkeäksi asiaksi yhteisöllinen työ koettiin oppilaille. Työ mahdollisti oppilaille tunteen siitä, että on olemassa läsnä oleva aikuinen, jota on helppo lähestyä. Lisäksi sen koettiin antavan nuorelle mahdollisuuden kertoa aikuiselle sellaisista asioista, joista ei halua opettajalle puhua. (Tanskanen 2021, 5, 21, 23.)

Kallungin (2022) opinnäytetyössä tavoitteena oli selvittää opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia lukiotsempparin tarjoamasta sosiaalisesta tuesta ja sitä, millaisia toiveita siihen kohdistuu. Tuloksista nousi esille, että opiskelijat pitivät lukiotsempparin työn merkittävänä tavoitteina heidän yhteisöllisyytensä ja hyvinvoinnin edistämistä. Lukiotsempparin työn nähtiin tarjoavan kokonaisvaltaista matalankynnyksen sosiaalista tukea niin yksilön kuin yhteisön tasolla. Tuki muodostui informatiivisesta, instrumentaalista, arvioivasta ja emotionaalista tuesta. Keskeisinä asioina lukiotsempparin tarjoamassa työssä pidettiin kohtaamista, läsnäoloa, juttelua ja kontaktinottoa, joiden koettiin vahvistavan

yhteisöllisyyden ja huomioiduksi tulemisen kokemusta. Tärkeinä asioina esille nostettiin myös kaikille avoimet aktiviteetit, opiskelua tukeva toiminta, monipuolinen neuvonta ja ohjaus, tiedon tarjoaminen sekä yksilöllinen tuki. Lisäksi opiskelijoiden toiveena oli, että lukiotsempparin matalan kynnyksen sosiaalista tukea on tarjolla jatkossakin. (Kallunki 2022, 1,12,17, 22–23.)

6 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyö toteutettiin yhdelle pohjoiskarjalaiselle yläkoululle, jossa kohde-ryhmänä olivat 8.–9.-luokkaiset nuoret. Koululla toimii lisätukitiimi, johon kuuluvat kasvatusohjaaja sekä nuoriso-ohjaaja. Lisätukitiimin työntekijät ovat helposti lähestyttäviä aikuisia koulun arjessa ja he toteuttavat varhaista tukea jalkautamalla oppilaiden keskuuteen. Opinnäytetyön tehtävänä oli saada selville nuorten kokemuksia lisätukitiimin toteuttamasta varhaisesta tuesta. Tehtävänä oli selvittää, miten lisätukitiimin työskentely näkyy koulun arjessa, millä tavoin lisätukitiimi on tavoitettavissa ja läsnä, miten nuori on kokenut tulleeensa kohdatuksi ja nähdyksi sekä millaista tukea nuoret ovat lisätukitiimiltä saaneet.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten lisätukitiimin työskentely näkyy koulun arjessa nuoren näkökulmasta?
2. Millä tavoin lisätukitiimi on tavoitettavissa ja läsnä koulun arjessa?
3. Miten nuori kokee tulleeensa kohdatuksi ja nähdyksi?
4. Millaista tukea nuori on kokenut saaneensa lisätukitiimin työntekijöiltä?

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä kiinnostuksen kohteena olivat nuorten kokemukset tutkittavasta kohteesta. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisten yksilöllisistä kokemuksista ja näkemyksistä (Puusa & Juuti 2020a, luku 3). Lähestymistapana se pyrkii korostamaan ilmiön todellisuutta sekä tiedon subjektiivisuutta. Keskeisessä roolissa on siis tutkittavien kokemukset, joiden avulla voidaan saavuttaa syvempi ymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020b, luku 4.)

Opinnäytetyön tehtävänä oli saada selville nuorten kokemuksia varhaisesta tuesta, joka ilmenee nuoren ja lisätukitiimin välisissä kohtaamisissa ja vuorovaikutustilanteissa. Laadullisen tutkimuksen merkitys korostuu siinä, että monet tutkittavat ilmiöt ovat tulkinnallisia, ihmisten vuorovaikutuksessa syntyneitä sekä aikaan ja paikkaan sidottuja (Puusa & Juuti 2020a, luku 3). Vilkan (2021) mukaan laadullinen tutkimusmenetelmä sopii käytettäväksi silloin, kun tarkastelun kohteena on ihmisten välinen sosiaalinen merkitysmaailma. Pyrkimyksenä ei ole etsiä totuutta tutkittavasta asiasta, vaan saada ihmisten toiminnasta esiin jokin sellaista, mikä ei ole välittömästi havaittavissa. (Vilka 2021, luku 5.)

Laadullisen tutkimuksen ominaisuutena on tilan antaminen aineistolle. Tutkimusote mahdollistaa tutkimuskysymysten uudelleen tarkentamisen aineistosta ilmenneiden odottamattomien tai uusien löydöksiä myötä vielä aineiston keruun jälkeenkin. Kokonaisvaltaisen ymmärryksen saamiseksi ilmiötä voidaan tarkastella tulkintojen pohjalta uudelleen, mikä taas johtaa syvempään ymmärrykseen sekä uudenlaiseen tulkintaan. Laadulliselle tutkimukselle on siis luontaista, että tutkimusasetelma on avoin ja joustava sekä muovautuu tutkimusprosessin aikana. (Puusa & Juuti 2020b, luku 4.)

7.2 Aineistonkeruu

Tutkimuksen kohteena olivat 8–9.-luokkalaiset pohjoiskarjalaisen yläkoulun oppilaat. Aineisto kerättiin teemahaastattelun menetelmällä kolmena eri päivänä koulun tiloissa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina sekä yhtenä parihaastatteluna. Ennen haastatteluja täytyy olla tutkimusluvut organisaatiolta sekä suostumukset huoltajilta ja nuorilta itseltään (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 7). Tutkimuksen toteuttamiseen hankittiin ensin suullinen suostumus koulun rehtorilta, minkä jälkeen tutkimusluvut haettiin opetuspäälliköltä. Ennen aineiston keruuta oppilaille lähetettiin haastattelupyynnöt Wilma-tietojärjestelmässä saatekirjeellä (liite 1) ja videolla. Haastateltavaksi ilmoittautui kaksi nuorta. Lyhyen vastausajan vuoksi haastattelupyynnöt lähetettiin oppilaille uudelleen sekä kohdennettiin myös sellaisille nuorille, joilla on enemmän kokemusta lisätutkimin työskentelystä.

Haastateltavien saamiseksi päätimme kannustaa oppilaita palkinnon avulla osallistumaan haastatteluun. Kallisen ja Pirskasen (2022) mukaan haastateltavien saamiseksi tutkijan on tehtävä valintoja, kuinka hän motivoi nuoria osallistumaan haastatteluun. Yksi motivointiin liittyvistä harkittavista asioista on se, antaaako tutkija osallistujalle palkinnon tai kiitoksen osallistumisesta. (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 3.) Saatekirjeen yhteydessä kerrottiin, että palkinto arvotaan jokaisen haastatteluun osallistuvan kesken. Tämän lisäksi luokanohjaajia informoitiin välittämään oppilaille tietoa haastatteluista. Kaiken kaikkiaan haastateltavaksi kiinnostuneita oli yhteensä kymmenen, joista lopulta viisi osallistui haastatteluun. Kaikilta haastatteluun osallistuvilta hankittiin luvat huoltajilta (liite 2) ennen haastattelujen aloittamista.

Aineisto kerättiin haastattelemalla nuoria. Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3). Lisäksi haastattelu on vakiintunut menetelmä lasten ja nuorten tutkimiseen (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 3). Haastattelu luo tilaisuuden olla suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa samalla mahdollistaen avoimemman tiedon hankkimisen ja ilmiön kuvaamisen (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34, 48).

Haastattelu on joustava tiedonkeruumenetelmä, koska sen aikana on mahdollista korjata väärinkäsityksiä, toistaa kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3), ohjata tiedonhankintaa tutkimuskysymysten kannalta oikeaan suuntaan sekä pyytää haastateltavaa tarkentamaan tai selittämään sanomaansa (Puusa 2020a, luku 6). Menetelmänä haastattelu pyrkii korostamaan ihmisen elämyksellistä maailmaa sekä omakohtaisia käsityksiä, jolloin tutkimuksen kohteilla on tilaisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelun tarkoituksena on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, kokemuksista ja tunteista (Hirsjärvi & Hurme 2015, 35, 41) sekä saada mahdollisimman laaja kuva kiinnostuksen kohteena olevasta asiasta (Puusa 2020a, luku 6).

Haastattelut toteutettiin pääasiallisesti yksilöhaastatteluna, jotta nuorella olisi mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan avoimesti ja luottamuksellisesti. Yksi haastattelu toteutettiin parihaastatteluna, sillä haastateltavat sitä itse toivoivat. Pirskasen & Kallisen (2022) mukaan yksilöhaastattelu mahdollistaa syvällisen ja pohtivan keskustelun sekä tilan yksilöllisille kokemuksille ja näkemyksille. Nuoren kohdalla yksilöhaastattelu voi luoda kokemuksen luottamuksellisuudesta sekä yksityisyydestä. Kuitenkin ajatus haastattelutilanteesta voi tuntua jännittävältä, jolloin nuoren toiveita haastatteluun osallistumisesta esimerkiksi vertaisen kanssa tulisi kunnioittaa. Yksilöhaastattelusta poiketen parihaastattelussa haastatellaan kahta ihmistä yhtäaikaaisesti. Parihaastattelussa osallistujat saavat toisistaan tukea, jolloin osallistuminen voi olla vähemmän jännittävää. (Pirskanen & Kallinen 2022, luku 6.)

Teemahaastattelussa edetään ennalta asetettujen teemojen ja niihin kohdistuvien tarkentavien kysymysten mukaan. Sen etuna on, että kysymyksiä voidaan syventää ja laajentaa sen mukaan, miten haastateltava vastaa. (Pirskanen & Kallinen 2022, luku 3; Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Teema-alueet käydään läpi haastattelun aikana, mutta niiden läpikäymisjärjestys ja laajuus voivat vaihdella haastatteluiden välillä (Vilkkä 2021, luku 5). Haastattelurunko (liite 3) testattiin tutkimuksesta ulkopuolisella henkilöllä ennen käyttöönottoa. Tämän teimme varmistaaksemme, että teemat ja apukysymykset ovat helposti ymmärrettäviä nuorelle. Ensimmäisen haastattelun aikana asennoiduimme myös siihen, että muutamme kysymysrunkoa tarpeen vaatiessa. Kuitenkaan

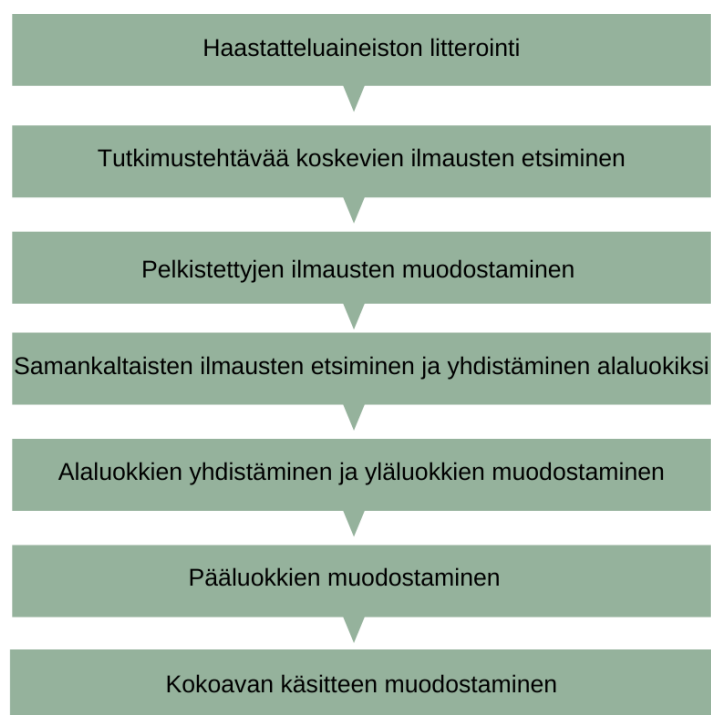
haastattelukysymyksiä ja teemoja ei haastatteluiden aikana tarvinnut muuttaa, vaan ne toimivat jokaisen haastateltavan kohdalla.

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keruussa tavoitellaan sisällöllisesti laajaa aineistoa määrällisesti suuren aineiston sijaan (Vilkka 2021, luku 5). Haastattelussa on tärkeää saada kerättyä mahdollisimman paljon tietoa haastateltavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, luku 3). Haastattelun tavoitteena on muodostaa sellainen aineisto, jonka pohjalta voidaan tehdä uskottavia päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelut on myös tallennettava, jotta pystytään tekemään luotettavia päätelmiä puheen muodossa olevasta aineistosta (Puusa 2020a, luku 6). Haastattelut toteutettiin nuorilähtöisesti, jotta nuorella olisi tilaisuus kertoa kokemuksistaan mahdollisimman laajasti. Esimerkiksi haastatteluissa emme käyttäneet käsitettä lisätukitiimi, sillä kyseinen lyhenne kasvatusohjaajan ja nuoriso-ohjaajan tiimityöstä ei välttämättä kerro nuorelle mitään. Tämän vuoksi puhuimme haastatteluissa työntekijöiden nimillä. Nuorelle annettiin myös tilaa johdatella keskustelua haluamaansa suuntaan. Jokainen haastattelu kesti keskimäärin 15 minuuttia. Haastatteluaineistot nauhoitettiin nauhurilla luotettavan tiedon saamiseksi.

7.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, sillä pyrkimyksenämme oli saada tietoa lisätukitiimin toteuttaman varhaisen tuen merkityksestä sekä muodostaa yleinen ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Yleinen laadullisessa tutkimuksessa hyödynnetty perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissä etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia sekä pyritään saamaan mahdollisimman yleinen ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4; Vilkka 2021, luku 6.) Lisäksi metodi mahdollistaa dokumenttien analysoimisen systemaattisesti sekä objektiivisesti, ja se soveltuu hyvin strukturoimattoman aineiston analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4).

Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tehtävänä on luoda aineistosta mielekäs kokonaisuus, jonka avulla tutkittavasta ilmiöstä pystytään muodostamaan monipuolinen ja perusteltu tulkinta sekä tekemään johtopäätöksiä (Puusa 2020b, luku 9). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edetään aineistosta käsin kohti käsitteellisempää käsitystä ilmiöstä. Tällöin edetään alkuperäisen aineiston ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin, joita taas verrataan alkuperäiseen dataan. Käsitteellistäminen on siis prosessi, jossa muodostettujen käsitteiden avulla saadaan kuvaus tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Kuviossa 1 on esitetty opinnäytetyön analyysipolku.

Kuvio 1. Opinnäytetyön analyysipolku (mukaiillen Tuomi & Sarajärvi 2018).

Tutkimusaineisto on muutettava tutkittavaan muotoon sen jälkeen, kun se on kerätty. Haastatteluaineistojen kohdalla se tarkoittaa aineistojen litteroimista. Litteroinnissa nauhoitukset muutetaan tekstimuotoon, mikä helpottaa tutkimusaineiston analysointia myöhemmässä vaiheessa. (Vilkkä 2021, luku 5.) Aineiston analysointi aloitettiin litteroimalla haastattelut tekstimuotoon. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä noin 14 sivua tekstikoolla 11. Teksti litteroitiin tarkasti pitäen sisällään murteet ja täytesanat, jotta vuorovaikutus näyttäytyisi tiedostolla

mahdollisimman todenmukaiselta. Litteroinnin jälkeen haastatteluaineistoihin tutustuttiin vielä kertaalleen lukemalla ne läpi.

Miles & Huberman (1994) ovat kuvanneet aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin kolmevaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäinen vaihe pitää sisällään aineiston pelkistämisen (*reduointi*), jossa tutkimuksen kannalta epäolennainen informaatio karsitaan pois aineistosta. Käytännössä tämä merkitsee joko tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin esimerkiksi etsimällä tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Aineiston pelkistäminen aloitettiin tummentamalla tekstistä kaikki kohdat, jotka liittyivät tutkimustehtävään. Koska tutkimustehtävänä oli kerätä nuorten kokemuksia aiheesta, emme halunneet tässä vaiheessa liikaa rajata aineistoa. Tämä mahdollisti tilan antamisen myös sellaisille kokemuksille, jotka eivät välttämättä suoraan vastanneet tutkimuskysymyksiin.

Pelkistämistä jatkettiin laittamalla taulukkoon tummennetut alkuperäisilmaukset (taulukko 1). Kävimme jokaisen alkuperäisilmauksen läpi yksitellen ja muodostimme niiden pohjalta pelkistetyt ilmaukset. Tässä vaiheessa kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, että pelkistetyt ilmaukset vastaavat todenmukaisesti alkuperäisaineistoa. Useimmista alkuperäisilmauksista muodostui useampi pelkistetty ilmaus.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetyt ilmaukset
"No siis joo tietysti, sillo ku joku tarjoaa sitä kuuntelu appuu ni kyllä siitä tulee semmonen fiilis että on tullut huomatuksi"	Kuunteluavun tarjoaminen Huomatuksi tuleminen
"No -- ainaki näkky...kaikkialla se pyörii niinku, se tulee välillä jostain kulman takkaa se pyörrii aika laajasti koulussa ja -- vilahtellee siellä sun täällä."	Lisätukitiimin näkyminen Koululla liikkuminen

Seuraavaksi aineisto ryhmitellään (*klusterointi*), mikä tarkoittaa samankaltaisuuksien ja/tai eroavaisuuksien etsimistä aineistosta. Tämän pohjalta samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi ja alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Kävimme läpi pelkistetyt ilmaukset ja etsimme niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Ilmaukset poimittiin yhteen samankaltaisuuden mukaan ja sijoitettiin taulukkoon värikoodeilla. Jokaisesta osiosta muodostui omat alaluokat, jotka nimettiin osioita kuvaavilla termeillä. Osassa alaluokista esiintyi useampi samanlainen pelkistetty ilmaus, joten merkitsimme määrän sulkeiden sisään ilmauksen loppuun (Taulukko 2).

Taulukko 2. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
<p>Mahdollisuus mennä lepäämään työhuoneelle, kun paha olo tai huono olo</p> <p>Mahdollisuus lepopaikkaan ja särky-lääkkeeseen, kun päätä särkee, kipeä vatsa tai huono olo</p> <p>Mahdollisuus rauhoittumispaikkaan työhuoneella, kun suututtaa ja harmittaa</p> <p>Työhuoneella käyminen asioiden vai- vatessa ja stressaantuneessa oloti- lassa</p> <p>Mahdollisuus mennä työhuoneelle riit- tilanteen vaivatessa mieltä</p> <p>Mahdollisuus mennä juttelemaan työ- huoneelle</p>	<p>Toimintakyvyn tukeminen työhuo- neella</p>
<p>Yhteydenotto puhelimella</p> <p>Wilmassa tavoittaminen</p> <p>Nopea reagoiminen</p> <p>Viestillä tavoittaminen (4)</p> <p>Paikalla olo työhuoneella (3)</p>	<p>Lisätukitiimin tavoittaminen</p>

Alaluokista etsittiin samaan aihepiiriin kuuluvia termejä, jotka sijoitettiin omiin ryhmiinsä. Päädyimme vielä pohtimaan pelkistettyjen ilmausten sijoittelua ja joidenkin alaluokkien termejä uudelleen, sillä halusimme varmistua luokittelujen ja termien paikkaansa pitävyydestä. Tämän myötä teimme muutoksia taulukkoon ja jatkoimme yläluokkien nimeämiseen. Yläluokkia muodostaessa aineiston erot korostuivat, mikä vaati erityistä tarkkuutta alaluokkien sijoittamisessa yläluokkiin (taulukko 3).

Taulukko 3. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta.

Alaluokat	Yläluokka
Keskustelutuki Riitojen selvittäminen Mielialan kohentuminen Voinnin huomioiminen	Emotionaalinen tuki
Koululla näkyminen ja liikkuminen Välitunnilla työskentely Luokassa näkyminen Luokkatoimintaan osallistuminen Välituntitoiminnan pitäminen	Koulun arjessa näkyminen

Kolmannessa vaiheessa aineisto käsitteellistetään (*abstrahointi*) eli muodostetaan teoreettisia käsitteitä tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon pohjalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4). Yläluokkien muodostamisen jälkeen pääluokat syntyivät helposti yhdistämällä samaan aihepiiriin kuuluvat yläluokat ryhmiin (taulukko 4). Tarkastellaan tarkemmin pääluokkaa ”läsnäolo ja kohtaaminen”. Käsitteenä läsnäolo tiivistä hyvin haastateltavien kokemuksia siitä, kuinka työntekijät ovat läsnä nuoren arjessa eli miten lisätukitiimi näkyy ja on tavoitettavissa nuorelle. Käsitteenä kohtaaminen taas merkitsi sitä, kuinka työntekijä kohtaa nuoren, ja millaisia kokemuksia kohtaamisesta on nuorelle syntynyt.

Taulukko 4. Pääluokkien muodostuminen.

Yläluokat	Pääluokka
Tavoitettavuus Koulun arjessa näkyminen Nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen	Läsnäolo ja kohtaaminen
Käytännön tuki Emotionaalinen tuki	Matalankynnyksen sosiaalinen tuki

Lopulta kokoava käsite hahmottui ja varmentui tutkimustehtävää vastaavaksi. Kokoava käsite ”nuorten kokemuksia varhaisesta tuesta” sai merkityksensä pääluokkien teemojen pohjalta. Analyysin myötä aineistosta nousi ilmi tuen, arjessa näkymisen sekä nähdyksi ja kuulluksi tuleminen rinnalle uusi teema ”tavoitettavuus”, jonka pohjalta loimme uuden tutkimuskysymyksen.

Tuloksien kannalta merkittävin tekemämme muutos tapahtui varsinaisen analyysin jälkeen. Käsitimme, että toinen pääluokkamme oli liian laaja sisältönsä nähden, joten rajasimme käsitteen vastaamaan yhä paremmin aineistoa. Näin pääluokka ”hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen” vaihtui luokaksi ”Matalankynnyksen sosiaalinen tuki”. Sosiaalinen tuki käsitteenä kuvasti paremmin emotionaalista sekä konkreettista tukea, mitä nuori on kokenut saaneensa lisätukitien työntekijöiltä. Toinen pääluokkamme ”Läsnäolo ja kohtaaminen” pysyi ennallaan. Näistä pääluokista syntyivät opinnäytetyön tulokset.

8 Tulokset

8.1 Läsnäolo ja kohtaaminen

8.1.1 Koulun arjessa näkyminen ja tavoitettavuus

Haastatteluiden ensimmäinen teema pohjautui siihen, miten lisätukitiimin työskentely koulun arjessa näyttäytyy nuorille. Kaikissa haastatteluissa tuli ilmi, että haastateltavat ovat nähneet lisätukitiimin koulun käytävillä, välitunneilla, luokassa tai koululla ylipäänsä. Haastatteluista nousi esiin, että lisätukitiimin työntekijät ovat käyneet luokassa katsomassa, miten oppilailla menee, auttamassa heitä sekä järjestämässä toimintaa. Kuitenkin lisätukitiimin koettiin näkyvän kaikkialla ja liikkumista kuvattiinkin sanoilla ”kiitäminen”, ”vilahteleminen” sekä ”pyöriminen”. Lisätukitiimi oli myös nähty työskentelemässä tietokoneella sekä juttelemassa toisille oppilaille. Lisäksi haastatteluista nousi esille, että lisätukitiimi on aiempina lukuvuonna jakanut kaikille oppilaille heijastimet ja ystävänpäivänä tikkarit.

”Välillä -- käy ainaki meijjän luokassa niiku kahtomassa, miten tunnilla mennee ja auttelemassa siellä.”

”Ne vähä pyörii missä sattuu aina.”

”Välillä vaan huommaa, että jompikumpi aina on käytävällä, kyllä niitä näkkee.”

”Viimevuonna ne jako jotkut heijastimet, se oli siis joku semmone olet tärkeä heijastin.”

Haastatteluista selvisi, että lisätukitiimin työskentely näyttäytyy nuorille myös toiminnan järjestämisenä. Lisätukitiimi oli järjestänyt toimintaa luokkahengen kasvattamiseksi ja pitänyt oppilaille suunnattua välituntitoimintaa. Välituntitoiminnassa nuorilla on mahdollisuus juoda kahvia ja mehua, pelata pelejä sekä tehdä läksyjä. Kaikki haastateltavat tiesivät, että lisätukitiimi järjestää

välituntitoimintaa, ja osa oli osallistunut mukaan toimintaan. Yhdestä haastattelusta selvisi, että luokkahengen kasvattamiseksi lisätukitiimi on teetättänyt tehtäviä oppilailla.

”Nii, kahvista se jottai ainakin mainihti, pelejä ja sitte siellä voi olla muutenki välkällä, jos ei halluu olla käytävillä tai muuta, ni sit sinne voi muutenki mennä.”

”Kyl ne tekee hauskoj tehtävii nii, että luokkahenki kasvaa.”

Uutena teemana haastatteluista nousi selvästi esiin tavoitettavuus, etenkin lisätukitiimin tavoittaminen. Osa haastateltavista kertoi, että heillä on mahdollisuus tavoittaa lisätukitiimi soittamalla tai laittamalla viestiä, kun taas yhdessä haastattelussa tuli ilmi, että lisätukitiimin voi tavoittaa Wilmassa. Lisätukitiimin kerrottiin myös olevan lähtökohtaisesti tavoitettavissa työhuoneelta. Haastatteluista tuli ilmi, että tilanteissa, joissa lisätukitiimi ei ole ollut paikalla, on oppilas voinut ottaa yhteyttä lisätukitiimin työntekijään viestillä. Tällaisessa tilanteessa työntekijä on reagoinut viestiin saapumalla paikalle. Osa kertoi myös kokevansa lisätukitiimin työntekijät helposti lähestyttäviksi.

”No aina ku on tarve jos niit ei näy niinku koulussa ja vaikka tietää ett ne on koulussa, nii voi laittaa viestii, että hei missä oot voiko tulla käymää.”

”No ehkä pari kerttaa on käyny sillee, että ei oo ollu kettää, mut sit mä oon laittanu viestii nii kyllä ne tulee.” ”Ne tulee ku salamana paikalle.”

Tavoitettavuuteen kytkeytyy oleellisesti myös työstä tiedottaminen ja työstä tiedäminen. Haastatteluista selvisi, että lisätukitiimin työstä on tiedotettu oppilaille, mutta poikkeavin kokemuksin. Tuli ilmi, että ainakin yhdessä luokassa on tiedotettu mahdollisuudesta mennä juttelemaan lisätukitiimille aina, kun siltä tuntuu. Toisaalta tuli ilmi, että juttelumahdollisuudesta on joskus aiemmin kerrottu, mutta silti ei ollut täysin selvää, mitkä asiat kuuluvat lisätukitiimille tai mistä asioista heille voi jutella. Yhdelle haastateltavalle taas oli tiedotettu mahdollisuudesta mennä lepäämään lepohuoneelle. Kaikki haastateltavat tiesivät välituntitoiminnasta. Kuitenkaan he eivät osanneet kertoa, järjestääkö lisätukitiimi lisäksi jotain muutakin toimintaa.

”Ainaki mejän luokassa ne, että jos tarvii jottain puhumisappuu ja muuta, nii tänne voi tulla juttelemaa ja sitten on ne puhelinnumerot ja muut siinä tiot.”

”En mä oikein tiiäkkään, mitä niille vois käydä niiku sanoo, mikä asia kuuluu niille.”

8.1.2 Nähdyksi, huomatuksi ja kuulluksi tuleminen

Haastattelulla pyrittiin selvittämään, ovatko nuoret kokeneet tullessa kohdaksi ja nähdyksi koulun arjessa. Haastatteluista nousi ilmi, että lisätukitiimi huomioi oppilaita tervehtimällä heitä koulun käytävällä. Tervehtimisen koettiin olevan kiva ja mukava asia, mutta myös toisaalta kuuluvan hyviin tapoihin. Osassa haastatteluissa tuli ilmi, että tervehtimisen lisäksi heiltä kysytään kuulumisia, kun taas osa kertoi, ettei heiltä ole kysytty kuulumisia. Kuitenkin haastatteluissa tuli puhetta kuulumisten kysymisen merkityksellisyydestä. Osa koki kuulumisten kysymisen hyvänä asiana, kun taas erään haastateltavan mielestä kuulumisten kysyminen ei ole välttämätöntä. Tervehtimisestä ja kuulumisten kysymisestä heitä myönteisiä tunteuksia kuvattiin sanoilla ”kiva”, ”piristävä” sekä ”kivan positiivinen”.

”Se on ihan fine, et ne tervehtii ja ei tartte esim kysyy mitää kuulumisii, mut sit se on ihan kiva et tervehtii.”

”No tervehtii ainaki joo ja yleensä siin on nii paljo porukkaa ni ei se silleen kysys sillo, mut jos mä oisin yksin ni kyl se sit varmaa kysyis.”
”Ihan mukavalta sillee, että joku tulee sanommaa moi.”

Haastateltavat miettivät, kuinka lisätukitiimin työntekijät huomaavat tai tunnistavat heidät arjen keskellä. Eräs haastateltavista jopa pohti, ettei hän välttämättä erotu joukosta enää, eikä ole varma huomaako tai tunnistaa lisätukitiimi enää häntä. Osa haastateltavista kertoi, että lisätukitiimi tervehtii ja kysyy kuulumisia silloin, kun he huomaavat ja tunnistavat oppilaat. Kuitenkin huomatuksi tulemiseen ovat vaikuttaneet myös muut seikat. Haastatteluiden myötä ilmeni, että avun tarjoaminen ja nuoren asioista kyseleminen ovat luoneet kokemuksia huomatuksi tulemisesta, huomioimisesta ja siitä, että lisätukitiimi on kiinnostunut oppilaan asioista. Haastateltaville oli myös syntynyt kokemuksia kuulluksi ja

ymmärretyksi tulemisesta. Kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemukset syntyivät pääsääntöisesti siitä, että lisätukitiimin työntekijä oli todella kuunnellut heitä ja ollut kiinnostunut oppilaan asioista. Eräälle haastateltavalle kuulluksi tulemisen kokemus oli syntynyt mahdollisuudesta vaikuttaa välituntitoiminnan sisältöön.

”No siis joo tietysti, sillo ku joku tarjoaa sitä kuunteluappuu nii kyllä siitä tulee semmonen fiilis, että on tullut huomatuksi niin sanotusti.”

”No jos o esimerkiks tullu tänne ja on ollu hankala päivä, nii tulee juttelemaa vaikka -- nii, sitse niiku tuntuu sille se kuuntellee ihan niiku oikeesti, nii et se kuuntellee eikä se mee ohi korvie kummallakkaa, ett ne niinku jääpi pysähtyy ja kuuntelee ja kysellee sitte ett niinku, mikä on olo nytten ku on saanu juteltuu.”

”Jos on ollu vähä sillee yksinäinen olo ni on ne jutellu ja sillee niinku, et ei oo tarvinnu sillee yksin olla, ainakaa niin paljoo” ”Niitä on kiinnostanu just se niinku mitä mulle kuuluu.”

8.2 Matalan kynnyksen sosiaalinen tuki

Lähes jokaisessa haastattelussa nousi esille, että oppilaita on tuettu erilaisilla keinoilla lisätukitiimin toimesta. Suurin osa haastateltavista osasi kertoa oma-kohtaisia kokemuksia, kun taas toiset kertoivat lisäksi kavereidensa kokemuksista. Osa myös tiesi erilaisista mahdollisuuksista saada tukea lisätukitiimiltä. Tuki näyttäytyi meille käytännön tukena sekä emotionaalisenä tukena, muun muassa toimintakyvyn tukemisena työhuoneella, keskustelutukena sekä riitojen selvittämisenä.

Käytännön tuki tuli vahvasti esille haastatteluista. Toimintakyvyn tukeminen näyttäytyi mahdollisuutena mennä työhuoneelle silloin, kun asiat eivät olleet hyvin. Oppilailla on mahdollisuus levätä työhuoneella, jos heillä on jotakin fyysisiä oireita, kuten esimerkiksi huonoa oloa, päänsärkyä tai vatsakipua. Osa haastateltavista kertoi, että työhuoneelle on mahdollista mennä silloin, jos jokin asia on jäänyt vaivaamaan tai he kaipaavat jutteluseuraa. Eräs oppilaista kertoi myös, että työhuoneella on myös mahdollista rauhoittua, jos jokin asia suututtaa tai harmittaa.

”Jos on vaikka paha olo tai huono olo esimerkiksi, niin tänne voi tulla sitte leppäilemään ja tälle, ja sitte vaikka jos joku asia suututtaa harmittaa, nii täältä saa rauhottumispaikan ylleensä aina.”

”Ja sitte vaikka päätä särkkee, maha on kippee, huono olo tai jottain tämmöstä, lepopaikkaa saa ja särkylääkkeen.”

”No siis niinku on vaikka kaverin kanssa ollu joku riita ja jää vaivaamaan siinä, niin sitten voi tänne tulla.”

Osa lisätukitiimin tekemästä työstä näyttäytyi emotionaalisena tukena. Suurimassa osassa haastatteluista nousi esille, että oppilaat olivat saaneet jonkinlaista keskustelutukea lisätukitiimiltä. Lisätukitiimin työntekijöille on voinut jutella, jos olo on masentunut, surullinen tai alakuloinen. Osa oppilaista koki, että heille on pystynyt juttelemaan huolista tai riitatilanteista, ja he ovat myös auttaneet riitatilanteiden selvittämisessä. Keskusteleminen lisätukitiimin kanssa liittyi myös vahvasti mielialan kohentumiseen ja tämä nousikin esille muutamassa haastattelussa. Osa oppilaista kertoi, että lisätukitiimin kanssa ollessa olotila oli kohentunut, muuttunut tai helpottunut. Myös huolet olivat unohtuneet ja käytös muuttunut, kun lisätukitiimin kanssa oli käynyt juttelemassa.

”Vaikka jos masentaa niin jutteluseuraa saapi.”

”No jos o ollu vaikka riittaa jonku kaverin kanssa, nii sitte se o auttanu selvittämmää.”

”Jos on ollu semmonen tosi niinku surullinen olo tai semmone alakulonen, nii sitte ne saa jotenki aina pirteemmän olon.”

”Mut kumpiki on semmossii et niille voi niinku helposti jutella, ja sitse helpottaa se juttelu aina.”

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tehtävänä oli saada selville nuorten kokemuksia lisätukitiimin toteuttamasta varhaisesta tuesta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 2 §)

mukaan oppilashuollon tarkoituksena on muun muassa oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen sekä varhaisen tuen takaaminen kaikille oppilaille. Oppilashuollon rinnalle on kehitetty toimenkuvia, jotka lähestyvät varhaisen tuen näkökulmaa nuoren kohtaamiseen perustuvalla arkeen kiinnittyvällä työotteella. Näillä lähtökohdilla kasvatustutkimuksen ja nuorisotutkimuksen tiimityötä lähdettiin tutkimaan.

Lindqvist (2008, 15) tuo esille, että varhaisen tuen tulisi sijoittua lähettyville arkeen sekä luonnolliseen ympäristöön. Suhosen (2019, 59) mukaan olisi tärkeää, että oppilaat kohtaisivat työntekijät oppilaille luonnollisissa ympäristöissä, kuten koulun käytävillä, välitunneilla, luokissa sekä tapahtumissa. Tässä työssä tehtävänä oli selvittää, miten lisätukitiimin työskentely näkyy koulun arjessa nuoren näkökulmasta. Jokainen nuori toi esille, että lisätukitiimi on näkyvillä koulun arjessa. Lisätukitiimi liikkuu koulun käytävillä ja työntekijät ovat nähtävissä välitunneilla sekä oppitunneilla. Kasvatustutkimuksen ja nuorisotutkimuksen työsiis painottuu nuorten arkeen sinne, missä nuoretkin ovat. Markkasen ym. (2022, 97) mukaan välitunneilla ja oppitunneilla liikkuminen ja siellä oppilaiden kohtaaminen ovat osa kasvatustutkimuksen työnkuvaa. Myös koulussa toimivan nuorisotyöntekijän työssä pyritään nuoren spontaaniin ja vapaamuotoiseen kohtamiseen esimerkiksi koulun pihalla tai käytävillä (Kiilakoski 2016, 88).

Nuorten näkökulmasta lisätukitiimin työskentely näyttäytyy siis mukana olemisena sekä näkymisenä arjessa. Kuitenkin työskentely ilmentyi myös vahvasti toiminnan järjestämisenä. Välituntitoiminta tuli selkeästi esiin jokaisessa haastattelussa. Tapola-Tuohikumpu (2005, 54) on kuvannut varhaista tukea mahdollisuuksien luomiseksi. Varhaisen tuen näkökulmasta välituntikahvila mahdollisti nuorille tekemistä sekä matalalla kynnyksellä kohtamista vertaisten ja lisätukitiimin työntekijöiden kanssa. Markkasen ym. (2022, 95) mukaan välituntitoiminnan pitäminen onkin ollut osa kasvatustutkimuksen työnkuvaa. Myös nuorisotyöntekijä voi kohdata nuoria välitunneilla toiminnallisten tuokioiden muodossa, joissa askarrellaan tai pelataan yhdessä (Kiilakoski 2016, 88).

Tapola-Tuohikumpu (2005, 52) on liittänyt helpon tavoitettavuuden sekä aktiivisen läsnäolon osaksi varhaista tukea. Nuorten kokemukset kytkeytyivätkin työntekijöiden tavoitettavuuteen ja läsnäoloon koulun arjessa. Markkasen ym.

(2022, 95) mukaan kasvatusohjaajan työnkuvaan kuuluu, että työntekijä on nuoren käytettävissä koulupäivän aikana sekä viestittelee oppilaiden kanssa. Myös nuorisotyöntekijän työn keskiössä on läsnäolo ja tavoitettavuus koulun arjessa (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 28–29). Merkittäväksi muotoutui muutaman haastateltavan kokemus siitä, että silloin kun lisätukitiimi ei ole näkynyt paikalla työhuoneella, oppilas on tarpeen vaatiessa voinut ottaa lisätukitiimin työntekijään yhteyttä viestillä, jonka jälkeen työntekijä on reagoinut viestiin saapumalla paikalle. Nuoret ovat pystyneet siis tavoittamaan lisätukitiimin sekä työhuoneelta että viestillä.

Pesosen & Laineen (2020, 75) mukaan helppo tavoitettavuus ja läsnäolo ovat työmenetelminä korostuneet. Myös Wallinin (2011, 137–138) mukaan koulun hektisessä maailmassa olisi tärkeää, että kiireen sijasta oppilaille välittyisi läsnäolo ja tavoitettavuus. Tuloksista käykin ilmi, että lisätukitiimi on helposti tavoitettavissa nuorelle ja läsnä tarpeen vaatiessa. Lisäksi haastatteluiden myötä selvisi, että lisätukitiimin työstä tiedettiin eri tavoin. Tavoitettavuuden näkökulmasta on merkittävää, tietävätkö oppilaat, mitä lisätukitiimi tekee, ja missä asioissa he ovat heidän tukena. Pesosen ym. (2019, 24) mukaan oppilaiden näkökulmasta on tärkeää, että he tietävät millaista tukea ja apua heidän on mahdollista saada, ja kenen puoleen he voivat kääntyä tarpeen vaatiessa.

Tehtävänä oli selvittää, miten nuori kokee tulleen kohdatuksi ja nähdyksi. Pesosen & Laineen (2020, 79) mukaan oppilaille voidaan tarjota kokemuksia kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Varhaisen tunnistamisen ja -tuen pyrkimyksenä on, että jokainen nuori saisi omassa arjessaan mahdollisuuden tulla kohdatuksi, huomatuksi, arvostetuksi ja tunnistetuksi omana itsenään. (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8). Haastatteluista selvisi, että nuoret kohdataan ja heidät huomioidaan tervehtimällä koulun arjessa. Kokemuksista nousi esille myös kuulumisten kysyminen sekä siitä nousevat tuntemukset. Kasvatusohjaajan työssä oppilaiden kohtaaminen on merkittävässä roolissa (Markkanen 2022, 96). Myös nuorisotyöntekijän työ nähdään rentona ja spontaanina kohtaamisena, jossa työntekijä voi ottaa nuoreen kontaktia jutustelemalla, olemalla kiinnostunut hänen asioistaan ja vaihtamalla kuulumisia nuoren kanssa koulun arjessa (Kiilakoski 2016, 88–89, 99). Huomatuksi tulemisen kokemukseen vaikuttikin

vahvasti lisätukitiimin kiinnostuneisuus nuoren asioista. Lisäksi oli tärkeä havaita, että tuen tarjoaminen oli luonut kokemuksen huomatuksi tulemisesta.

Yksittäiset mielenkiintoiset huomiomme liittyivät nuoren huomaamiseen ja tunnistamiseen. Erään kokemuksen mukaan lisätukitiimi menisi rupattelemaan nuorelle, silloin kun huomaa oppilaan olevan yksin. Toisaalta ilmeni myös kokemus erottumisesta, huomaako tai tunnistaako työntekijät nuorta enää muun porukan joukosta. Kuitenkin merkittäväksi nousi haastateltavien kokemukset kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta, mikä merkitsi nuorille hieman eri asioita. Kokemus kuulluksi tulemisesta oli noussut tunteesta, että joku on oikeasti läsnä, kuuntelee ja ymmärtää, vie asioita eteenpäin sekä mahdollisuutena vaikuttaa toimintoihin. Kuulluksi tuleminen tarkoittaa siis henkilön kokemusta siitä, että hänen sanomisensa on todella otettu vastaan, ja että häntä arvostetaan ihmisenä (Dunderfelt 2015, 10). Gothóni (2020, 111) lisää, että läsnäololla voidaan viestiä toiselle, että hänet nähdään ja kuullaan. Tämän perusteella voidaan todeta, että läsnäolo ja kuunteleminen ovat ensisijaisessa asemassa, kun puhutaan nuoren kuulluksi tulemisesta.

Tehtävänä oli myös selvittää, millaista tukea nuori on kokenut saaneensa lisätukitiimiltä. Varhainen tuki voidaan liittää myös matalankynnyksen sosiaalisen tuen tarjoamiseen (Nivala & Rynnänen 2019, luku 8). Sosiaalinen tuki voi olla konkreettista auttamista jonkin asian äärellä (Metteri & Haukka-Wacklin 2012, 55–56). Tuloksista kävi ilmi, että oppilaat voivat mennä työhuoneelle juttelemaan ja rauhoittumaan. Tärkeänä havaintona haastatteluista kävi ilmi, että työhuoneella on lisäksi lepohuone, jonne oppilailla on mahdollisuus mennä lepäämään fyysisten oireiden vuoksi.

Sosiaalinen tuki kattaa myös emotionaalisen ulottuvuuden, esimerkiksi empatian, kuuntelemisen ja välittämisen (Mikkola 2006, 44). Keskustelutuki sekä lisätukitiimin kuunteleva ote nousivat tuloksista tärkeiksi emotionaalisen tuen muodoiksi. Kuunteleminen ja nuoren mahdollisuus jutella huolista olivat yhteydessä olotilan ja mielialan kohentumiseen. Tapola-Tuohikumpu (2005, 50–51) on esittänyt välittämisen ja kuuntelemisen osaksi varhaista tukea. Myös Nivala & Rynnänen (2019, luku 8) ovat tuoneet ilmi kuuntelemisen ensisijaisuuden

varhaisessa tuessa. Lisäksi Lindqvist (2008, 15, 18) on tuonut esille, että varhaisen tuen kohtaamisessa tulisi painottua empaattisuus sekä asiakkaan tarpeista lähtevä tuki. Tästä voidaan päätellä, että varhainen tuki nuorten kokemana merkitsee myös emotionaalista tukea, mikä ilmenee nuoren ja työntekijän kohtaamisissa.

Varhaisen tuen tausta-ajatuksena on tuen oikea-aikaisuus (Lindqvist 2008, 4) sekä kehitystä ja hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden tunnistaminen ja niihin puuttuminen ajoissa (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8). Heinämäki (2007, 3, 13) on tuonut ilmi, että erilaiset tuen tarpeet ilmenevät arjessa, ja varhaisen tuen kannalta on keskeistä tuen tarpeiden tunnistaminen osana arjen tilanteita. Tämän perusteella näkisimme, että arjessa näkyminen sekä tavoitettavissa- ja läsnä oleminen nuorten kokemuksissa kuvaavat varhaisen tuen ydintä. Lisäksi varhaisen tuen keskiössä nähdään olevan nuoren kohtaaminen sekä kokonaisvaltainen tuki osana arkista vuorovaikutusta (Nivala & Ryyänen 2019, luku 8). Nuorten kokemukset kulminoituivatkin kokemuksiin lisätukitiimin kohtaamisesta: huomioimisesta, huomaamisesta, tunnistamisesta, läsnäolosta, kuuntelemisesta sekä tuesta. Tuen kokonaisvaltaisuus ilmeni sosiaalisen tuen eri muotoina, mahdollisuutena emotionaaliseen tukeen, mutta myös mahdollisuutena saada konkreettista tukea fyysisiin oireisiin.

9.2 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Lasten ja nuorten haastattelututkimuksessa tulee ottaa keskeisesti huomioon tutkimuslupa- ja suostumusprosessi (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 7). Suostumus tutkimukseen osallistumisesta tarvitaan ensisijaisesti alle 15-vuotiaiden nuorten huoltajilta. Alaikäiseltä tutkittavalta tulee kuitenkin pyytää suostumus, jolloin nuori saa mahdollisuuden päättää tutkimukseen osallistumisesta. (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 7; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9–10.) Nuori sai ensisijaisesti päättää osallistumisestaan haastatteluun. Vasta nuoren suostumuksen jälkeen huoltajalle lähetettiin saatekirje Wilmassa, jossa pyydettiin kirjallinen lupa haastatteluun osallistumisesta.

Haastatteluun halukkaita oli yhteensä 10 nuorta, mutta päädyimme haastattelemaan heistä vain viittä. Tähän vaikutti suostumusprosessi. Haastattelimme vain ne nuoret, joiden vanhemmilta saimme luvat. On myös mahdollista, että osa nuorista muutti mielensä haastattelun suhteen. Kuulan (2011) sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaan itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen on oleellinen osa tutkimusetiikkaa. Se ilmenee tutkimuksen teossa tutkittavien mahdollisuutena päättää tutkimukseen osallistumisesta. Vapaaehtoisuuteen liittyy myös vahvasti tutkittavan oikeus keskeyttää tutkimus, milloin haluaa, ja mistä syystä tahansa. (Kuula 2011; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–8.) Osallistuminen tutkimukseen oli alusta asti vapaaehtoista. Tämän lisäksi osallistujia informoitiin vielä haastatteluiden alussa mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu, missä vaiheessa tahansa. Lopullinen aineisto sisälsi viiden eri nuoren kokemuksia varhaisesta tuesta.

Haastateltavien kokonaismäärään on voinut vaikuttaa vastausaika haastatteluihin osallistumisesta. Työelämän kiireiden vuoksi vastausaika lyheni viikosta muutamaan päivään, minkä vuoksi jatkoimme vastausaikaa seuraavaan viikkoon. Tämä on tärkeä ottaa huomioon, sillä haastateltavia voisi olla enemmän, jos haastateltavien saamiseksi olisi ollut mahdollisuus käyttää enemmän resursseja. Tilanteen myötä päädyimme myös motivoimaan nuoria osallistumaan haastatteluun. Oppilaille laitettiin Wilmassa viestiä, että haastateltavien kesken arvotaan palkinto. Luotettavuuden näkökulmasta on hyvä ottaa huomioon, että haastatteluun on voinut osallistua henkilöitä vain palkinnon toivossa. Kuitenkin jokaisella haastateltavalla oli kokemuksia lisätukitiimin työstä, mikä vahvistaa aineiston luotettavuutta.

Haastattelukysymysten toimivuuden varmistamiseksi haastattelurunko testattiin samanikäisellä ulkopuolisella henkilöllä ennen käyttöönottoa. Teemahaastattelurunko toimi jokaisen haastateltavan kohdalla. Haastattelukysymykset tulee suunnitella ikä ja kehitystaso huomioiden siten, että nuoret osaavat vastata niihin (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 3). Lähtökohtaisesti suunnittelimme teemat mahdollisimman nuorilähtöisiksi miettimällä, mitä varhainen tuki voisi nuoren näkökulmasta tarkoittaa. Lisäksi puhuimme haastatteluissa lisätukitiimin sijaan työntekijöiden nimillä. Eettisyyden näkökulmasta kohtaamisessa tulisi käyttää

kieltä ja käsitteitä, jotka nuori ymmärtää (Kallinen & Pirskanen 2022, luku 5). Kokemuksiemme mukaan nuoret pystyivät vastaamaan kysymyksiin sujuvasti ilman, että meidän tarvitsi kertoa, mitä kysymys tarkoittaa. Etiikan näkökulmasta osallistujalla tulisi olla myös vapaus valita, mihin kysymyksiin hän haluaa vastata (Kuula 2011). Tämän toteutumiseksi informoimme nuoria haastattelun alussa, että he voivat halutessaan olla vastaamatta kysymyksiin, mihin eivät halua. Haastateltaville kerrottiin myös, ettei kysymyksiin ole oikeita eikä vääriä vastauksia.

Luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta tutkittavien informointi on tärkeässä roolissa. Tutkittavalla on oikeus saada tietoonsa, mitä tutkimus sisältää, ja mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9). Tutkittaville on annettava tieto, mihin tarkoitukseen ja miksi tutkimusaineistoa kerätään, miten sitä tullaan käsittelemään ja säilyttämään sekä kenellä on käyttöoikeus aineistoon (Kuula 2011). Alaikäisten kohdalla tieto tutkimuksesta kerrotaan ikätasoisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9). Tutkittavia informoitiin tutkimuksen tarkoituksesta, haastatteluiden sisällöstä sekä tietojen luottamuksellisuudesta saatekirjeellä ja videolla. Teimme saatekirjeen lisäksi videon, sillä koimme sen olevan nuorilähtöinen tapa informoida tutkimuksesta. Eettisten periaatteiden mukaisesti jokaisen haastateltavan kanssa käytiin läpi, mikä on haastattelun tarkoitus ja mihin tietoja käytetään. Kerroimme haastateltaville, että haastatteluissa saamiamme tuloksia käytetään opinnäytetyössä ja työmme julkaistaan kaikkien nähtäville. Pyysimme ja saimme kaikilta haastateltavilta suostumukset haastatteluiden nauhoittamiseen. Lisäksi kerroimme aineiston olevan vain meidän kuunneltavissa. Toimme esille, että nauhoitteet tullaan poistamaan heti puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen, ja kirjallista aineistoa tullaan käyttämään luottamuksellisesti huomioimalla haastateltavan anonymiteetti.

Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä tulee suojella. Tämän lisäksi tekstit tulee kirjoittaa siten, ettei niistä voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. (Kuula 2011; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 12.) Haastatteluun osallistuvien nimiä eikä muitakaan henkilötietoja otettu ylös missään vaiheessa. Tämä mahdollistui sillä, että yhteyshenkilömme hankki haastatteluun

osallistuvat puolestamme laittamalla Wilmassa saatekirjeen oppilaille. Haastatteluvien etunimet sekä luokka-aste tulivat meidän tietoomme vain haastattelutilanteessa. Osallistujan yksityisyydestä huolehdittiin myös järjestämällä haastattelut yksityisessä tilassa. Tämä mahdollisti avoimemman tiedon keruun, sillä ulkopuoliset henkilöt eivät päässeet kuulemaan oppilaiden puhetta, eikä ympärillä ollut häiriötekijöitä. Haastattelut nauhoitettiin erillisillä nauhureilla puhelimella nauhoittamisen sijaan. Vain siten varmistuimme siitä, että nauhoitteet eivät päädy esimerkiksi pilvipalveluun tai muualle, josta joku saattaisi päästä käsiksi haastatteluaineistoon. Tämän lisäksi raportissa huomioimme sen, että tekstistä ei voida missään vaiheessa tunnistaa haastatteluun osallistuvien henkilöllisyyttä.

Tutkimus ei saa aiheuttaa haittaa tutkimuksessa mukana olleille ihmisille tai muille tahoille, tai olla vaaraksi tutkimuksessa mukana olleiden henkilöiden elämäkulle. (Juuti & Puusa 2020, luku V; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Tutkijan on toimittava luottamuksellisesti ja noudatettava sitä, mitä ennalta on sovittu tietojen käyttämisestä, käsittelystä ja säilyttämisestä haastatteluvan kanssa (Kuula 2011). Haittojen ehkäisemiseksi, anonymiteetin toteutumiseksi ja luottamuksellisuuden varmistamiseksi aineiston yksityisyydestä huolehdittiin alusta lähtien. Nauhoitteet olivat vain meidän käytävissä ja ne poistettiin heti puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen. Aineistot säilytettiin siten, että vain meillä oli pääsy tutkimusaineistoon. Tutkimusaineistot poistettiin lopullisesti juuri ennen opinnäytetyön viimeistä palautusta.

Luotettavuutta voidaan arvioida tarkemmin myös aineiston keruun näkökulmasta. Voidaan esimerkiksi pohtia, miten menetelmän käyttö on toteutunut tai mitä erityispiirteitä aineiston keruuseen on liittynyt. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 6.) Tässä työssä haastattelut toteutettiin yhtä lukuun ottamatta yksilöhaastatteluin. Nuorilla oli siis lähtökohtaisesti mahdollisuus kertoa kokemuksistaan yksityisesti, mutta kunnioitimme kahden nuoren toivetta siitä, että he haluavat osallistua haastatteluun toistensa kanssa. Pohdimme, olisiko kokemuksista kerrottu enemmän, jos he olisivat tulleet haastatteluun yksin, jolloin hiljaisempi osapuoli olisi saattanut tuoda enemmän asioitaan esille. Lisäksi on oleellista pohtia teemahaastattelun toteutumista etenemisen kannalta. Pirskasen & Kallisen

(2022) mukaan haastattelun edetessä on tärkeää tunnistaa ja kunnioittaa, miten haastateltava suuntaa keskustelua ja valitsee asioita, joista hän haluaa puhua. Eettisyyden näkökulmasta nuoreen on pyrittävä luomaan hyvä ja luottamuksellinen suhde ilman, että häntä johdatellaan keskustelussa. (Pirskanen & Kallinen 2022, luku 5.) Koemme, että olemme antaneet haastateltavan johdatella teemojen kautta keskustelua haluamaansa suuntaan. Näin ollen tulokset perustuvat haastateltavien itse tuottamiin ajatuksiin sen sijaan, että olisimme haastattelijoina ohjanneet keskustelua tietoisesti tiettyyn suuntaan.

Luotettavuutta arvioitaessa on myös hyvä pohtia, kuinka valitut menetelmät soveltuvat suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin sekä kohdeilmioon (Aaltio & Puusa 2020, luku 11). Laadullisen lähestymistavan hyödyntäminen mahdollisti nuorten kuulemisen heitä koskevissa asioissa. Lähestymistapa toimi työssämme, sillä saimme kokemustietoa varhaisesta tuesta nuorten näkökulmasta. Teemahaastattelu menetelmänä toimi hyvin tässä työssä, sillä se antoi oppilaille mahdollisuuden kertoa omista näkökulmistaan avoimesti. Menetelmä antoi haastattelijaille mahdollisuuden tehdä lisäkysymyksiä, jotka taas mahdollistivat tiedon syventämisen. Myös aineistolähtöinen sisällönanalyysi toimi työssämme, sillä saimme kokoon tiivistetyn ja käsitteellisen kuvauksen ilmiöstä. Laadullinen lähestymistapa on joustava, sillä se antaa äänen ensisijaisesti aineistolle. Näin ollen meillä oli mahdollisuus luoda uusi tutkimuskysymys sekä tarkentaa viitekehystä nuorten kokemusten pohjalta. Tämä taas on tutkimustehtävän kannalta tärkeä huomio, sillä meidän ei tarvinnut rajata mitään tiettyä kokemusta pois analysointivaiheessa.

Laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistaminen (Aaltio & Puusa 2020, luku 11). Tutkijan on osattava tuoda esiin omat lähtökohdansa sekä kyettävä arvioimaan, kuinka hän itse vaikuttaa aineistoon ja tutkimusprosessiin (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Tutkimuksen luotettavuuteen voi siis vaikuttaa kokemuksemme haastatteluiden tekemisestä ja se, mitä tulkintoja olemme tehneet haastatteluista. Kummallakaan meistä ei ole aiempaa kokemusta haastatteluiden, analyysin tai tutkimuksen tekemisestä. Meidän omakohtainen osaamisemme sekä tulkintamme ovat siis vaikuttaneet aineiston kokoon ja sisältöön. Ensinnäkin, jos olisimme osanneet tehdä

haastattelutilanteessa enemmän tarkentavia kysymyksiä, olisimme voineet päästä käsiksi syvällisempiin kokemuksiin. On myös tärkeä ottaa huomioon, että saamamme aineisto sekä tapamme analysoida aineisto on yksilöllinen, ja näin ollen tulokset voisivat olla erilaiset toisen henkilön tekemänä.

Tutkijan pitää pyrkiä siihen, että hän tekee oman päättelypolkunsa läpinäkyväksi, kun hän analysoi ja tulkitsee tuloksia. Luotettavuus on paremmin arvioitavissa, mitä havainnollisemmin, selvemmin ja yksityiskohtaisemmin tutkimuksen eri vaiheista kerrotaan. (Aaltio & Puusa 2020, luku 11.) Luotettavuuden varmistamiseksi on myös oleellista, että tutkimusprosessin eteneminen ja perusteet tulkinnoille tuodaan ilmi tutkimusraportissa (Puusa & Juuti 2020b, luku 4). Läpinäkyvyyden varmistamiseksi olemme pyrkineet tuomaan tekemämme vaiheet mahdollisimman tarkasti näkyviin raporttiin. Tuloksien luotettavuutta lisää se, että haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, minkä vuoksi meillä oli mahdollisuus palata haastatteluihin useampia kertoja. Lisäksi litteroidut aineistot koodattiin kirjaimilla ja numeroilla, jotta tiesimme mitä aineistoja olemme käyttäneet. Näin ollen uskottavuutta lisää se, että tulokset vastaavat tutkittavien kertomia asioita. Pystyimme siis varmistamaan, että jokaisen haastateltavan kokemukset näkyvät tuloksissa.

Tulosten yleistettävyyteen voidaan liittää aineiston saturaatio. Saturaatiolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä siten, että tutkimustehtävän kannalta kaikki tieto mitä voidaan saada, on saavutettu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Näemme tärkeäksi ottaa huomioon, että saturaatiota ei voida täysin arvioida pienen aineiston vuoksi. Voimme kuitenkin todeta tuloksista, että eri haastatteluista nousi esille samankaltaisia asioita, mikä taas vahvistaa tiedon luotettavuutta ja paikkansapitävyyttä. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä tutkittavien näkökulmasta. Tutkimuksemme kannalta oli siis tärkeää saada selville lisätukitiimin työstä mahdollisimman merkityksellisiä kokemuksia määrällisesti ison aineiston sijaan. Tuloksien myötä havaitsimme, että aihetta olisi saatu rajattua vielä pienempiin osiin. Aiheemme käsittelee isoja käsitteitä, jolloin tulokset käsittelevät hieman jokaista. Tämän vuoksi syvällisempien merkityksien saaminen on jäänyt vähäisemmäksi. Toisaalta tutkimustehtävän näkökulmasta vastauksia saatiin kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi

varhaiseen tukeen on saatu kattavampi ymmärrys, kun olemme sivunneet kohtaamista ja tukea moninaisemmin.

9.3 Ammatillinen kasvu

Päädyimme tekemään moniammatillisen opinnäytetyön, sillä meitä molempia kiinnostaa asiakas- ja ikäryhmänä nuoret. Hyvinvointiteema oli meille molemmille selkeä valinta alusta asti. Toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelujen myötä aiheemme rajautui varhaiseen tukeen sekä lisätukitiimin työhön. Opinnäytetyön aiheen koimme ajankohtaiseksi ja mielenkiintoiseksi. Tutustuessamme aiheeseen teoriassa, ymmärsimme paremmin aiheen tärkeyden ja mielenkiintomme aihetta kohtaan. On myös tärkeää havaita, että tätäkin aihetta voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta, minkä vuoksi sen rajaaminen oli paikoittain haastavaa. Kuitenkin ymmärryksemme aiheesta kasvoi koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Sosionomikoulutuksen näkökulmasta tämän opinnäytetyön tekeminen on avartanut ymmärrystäni erityisesti nuoren kohtaamisen sekä läsnäolon merkityksestä. On tärkeää havaita, ettei ennaltaehkäisevien sekä varhaisten tukitoimien, tarvitse olla ”rakettitiedettä”, vaan pienet arjen kohtaamiset voivat olla todella tärkeitä yksittäisen nuoren näkökulmasta. Kokonaisuudessaan koen kehittyneeni ammatillisesti ja koen saaneeni tärkeää tietoa ja keinoja kouluissa työskentelyyn sosionomina. Opinnäytetyön myötä olen päässyt tutustumaan paremmin hyvinvointiohjaajan/kasvatusohjaajan työnkuvaan, mistä ei ole vielä paikoittain paljoa tietoa. Tutustumalla työnkuvaan ja aiheeseen olen tullut myös varmemmaksi siitä, että kouluissa on sosionomeille tarvetta, ja haluan itse päästä toteuttamaan koulusosiaalityötä esimerkiksi hyvinvointiohjaajana.

Tulevan sairaanhoitajan näkökulmasta opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen ja koen kehittyneeni ammatillisesti. Prosessin aikana olen päässyt syventämään tietämystäni ja ymmärrystäni esimerkiksi kohtaamisen ja läsnäolon tärkeydestä, nuoriin liittyvästä ennaltaehkäisevästä työstä ja nuorten hyvinvoinnista. Koen saaneeni työkaluja ennaltaehkäisevän työn toteuttamiseen sekä

asiakkaiden ja potilaiden parempaan kohtaamiseen. Ennaltaehkäisevän työn merkitys on kasvanut entisestään monella alalla ja koen tulevana sairaanhoitajana sen toteuttamisen todella tärkeänä osana työtä.

Olemme päässeet toteuttamaan opinnäytetyön moniammatillisesti, mikä itsessään on opettanut meille todella paljon. Tulevaisuudessa molemmat meistä tulevat varmasti työskentelemään työympäristöissä, joissa moniammatillisuus näkyy monella tapaa. Esimerkiksi toimeksiantajakoulussa moniammatillisuus ilmeni tiiviinä yhteistyönä opettajien, oppilashuollon ammattilaisten sekä lisätuki-tiimin kesken, jossa jokaisen osaaminen täydentää työskentelyä. Opinnäytetyössä olemme oppineet ottamaan huomioon toistemme asiantuntijuuden ja hyödyntämään sitä yhteisessä työskentelyssämme. Kokonaisvaltainen tuki ja kohtaaminen mahdollistuu parhaiten, kun työtä tehdään eri alojen ammattilaisten kesken. Tästä näkökulmasta olemme ymmärtäneet, että jo pelkästään opinnäytetyön tekeminen sosionomin ja sairaanhoitajan yhteistyönä on mahdollistanut hyvinvointiteeman ja nuoren tuen tarkastelun kokonaisvaltaisemmin. Toisaalta on ollut tärkeää oivaltaa, kuinka työn painotukset myös paikoittain limittyvät yhteen, jolloin selkeää toiminnan rajojen erottelua ei ole havaittavissa.

Lisäksi koko prosessi on opettanut meille organisointitaitoja, kuten aikataulusta, toistemme auttamista ja työtehtävien jakamista. Koemme vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojemme kehittyneen, jotka ovat oleellisia taitoja tulevaisuuden työelämässä. Opinnäytetyön tekeminen on myös opettanut meille epävarmuuden sietämistä. Välillä pitää osata hyväksyä, pysähtyä ja toimia silloinkin, kun asiat eivät mene niin kuin olisi suunnitellut, ja vastauksia kaikkiin pulmatilanteisiin ei ole heti saatavilla.

Koemme, että olemme kehittyneet tutkimuksen tekemisessä. Tämä opinnäytetyö oli meille molemmille ensimmäinen, mitä olemme tehneet. Emme olleet myöskään aiemmin tehneet haastatteluita. Haastattelut tuntuivat tämän vuoksi alkuun jännittäviltä ja haastavilta. Koemme kuitenkin, että kehityimme haastatteluiden toteuttamisessa niiden edetessä. Ymmärsimme, että haastattelutilanteesakin täytyy osata ottaa huomioon monia eri asioita. Opinnäytetyöprosessin aikana havaitsimme, mitä olisimme voineet tehdä toisin haastatteluiden suhteen,

ja mitä osaamme ottaa jatkossa huomioon. Kokonaisuudessaan pyrimme koko ajan arvioimaan työtämme kriittisesti ja kehittämään toimintaamme.

9.4 Jatkotutkimus- ja kehittämismahdollisuudet

Opinnäytetyömme tuottaa lisää tietoa varhaisesta tuesta, erityisesti kasvatusohjaajan ja nuoriso-ohjaajan tiimityöstä koulussa. Tärkeän näkökulman varhaiseen tukeen tuovat nuoret itse, sillä saimme kuulla heidän kokemuksiaan aiheesta. Opinnäytetyö kuvaa pohjoiskarjalaisen yläkoulun lisätukitiimin työtä oppilaiden näkökulmasta. Oppilaiden näkökulma on hyödyllinen, kun pohditaan lisätukitiimin toiminnan kehittämistä jatkossa. Yhtenä jatkokehittämismahdollisuutena lisätukitiimin työstä tiedottamista voitaisiin kehittää. Tämä tukisi sitä, että nuoret tietäisivät, millaista tukea lisätukitiimiltä saa, ja mitä varten lisätukitiimi on läsnä heidän arjessaan. Tätä varten nuorilta itseltään voitaisiin ensin selvittää, mitä he jo entuudestaan tietävät, ja mitä he haluaisivat tietää lisää lisätukitiimin työstä. Lisätukitiimi voisi kerätyn tiedon myötä tehdä esittelyvideon, -tekstin tai -lehdisten, joka toimisi konkreettisenä työvälineenä jatkossakin.

Varhaisen tuen työmuotona kasvatusohjaajan sekä nuoriso-ohjaajan tiimityö on vielä varsin tuore monin paikoin. Tämän vuoksi uskomme ja toivomme, että tietoisuuden lisääminen aiheesta tuottaisi lisää ammatillista keskustelua. Tämä taas on tärkeää, kun puhutaan ylipäänsä palveluiden sekä uusien työmuotojen kehittämisestä eri kouluihin. Tässä opinnäytetyössä varhaista tukea tarkastellaan tiimityön näkökulmasta, jossa korostuvat kohtaaminen, läsnäolo sekä sosiaalinen tuki. Jatkossa varhaista tukea voitaisiin tarkastella esimerkiksi pedagogisesta, lastensuojelun tai laajemmin lapsiperhepalveluiden näkökulmista. Lisäksi kasvatusohjaajan sekä nuoriso-ohjaajan työnkuvaa voitaisiin tutkia tarkemmin esimerkiksi yhteisöllisen työn, kouluun kiinnittymisen, osallisuuden vahvistamisen sekä ryhmäytymisen näkökulmista.

Jotakin aiheeseemme liittyvää osa-aluetta olisi hyödyllistä syventää syvemmän ymmärryksen ja kokemustiedon saamiseksi. Esimerkiksi kohdatuksi ja nähdyksi tuleminen on moninainen tunneperäinen kokemus, jonka merkitystä voisi olla

vaikuttavaa tutkia itsessään. Lisäksi sosiaalinen tuki yksinään on ilmiönä todella laaja. Sosiaalista tukea voitaisiin tutkia koulumaailmassa työntekijöiden tuen lisäksi myös nuorten vertaissuhteiden näkökulmasta.

Nuorten hyvinvointi ja sen edistäminen ovat hyvin ajankohtaisia aiheita tänä päivänä. Olisi hyödyllistä syventyä näihin aiheisiin esimerkiksi sen kautta, että tukeeko nuorten elämässä olevat asiat, kuten kouluyhteisö heidän hyvinvointiaan. Nuorten hyvinvointiin ja sen edistämiseen syventyminen lisäisi mahdollisesti ymmärrystämme siitä, kuinka voisimme tulevaisuudessa toimia entistä paremmin sen suhteen, että yhteiskunnassamme olisi hyvinvoivia nuoria.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku 11. Ellibs library. 17.11.2022.
- Ahlberg, J., Appelgren, J., Järvinen, E., Häsä, S., Komulainen, T., Koponen, P., Kääpä, J., Laitinen, M., Penttilä, A., Rihu, M. & Tani, H. 2018. Koulu-
nuorisotyön käsikirja. Nuorten Kouvola. Koulunuorisotyö_kasi-
kirja_WEB.pdf (nuortenkouvola.fi).12.3.2022.
- Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J-E., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs library. 10.4.2022.
- Ahtola, A. 2016. Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Teoksessa Ahtola, A. (toim.) Psykykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–20.
- Dunderfelt, T. 2015. Kuuntele ja tule kuulluksi. Helsinki: Kauppakamari.
- Eloranta, T. & Virkki, S. 2011. Ohjaus hoitotyössä. Helsinki: Tammi.
- Gothóni, R. 2020. Kuuntelijan käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heinämäki, L. 2007. Varhaista tukea koulun arkeen – työvälinaena kehittamis-
valikko. Stakes. [https://docplayer.fi/415365-Liisa-heinamaki-var-
haista-tukea-koulun-arkeen-tyovalineena-kehittamisvalikko.html](https://docplayer.fi/415365-Liisa-heinamaki-varhaista-tukea-koulun-arkeen-tyovalineena-kehittamisvalikko.html).
11.4.2022.
- Hietala, T., Kaltiainen T., Metsärinne U. & Vanhala E. 2010. Nuori ja mieli –
Koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.
- Hietanen-Peltola, M. 2013. Oppilashuolto – huolenpitoa oppilaasta. Teoksessa
Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnuainen, J. & Pelkonen.
(toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen –
Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Tampere: Ju-
venes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 119–121.
- Hietanen-Peltola, M. 2021. Kouluterveydenhuolto. Terveysportti: Neuko-tieto-
kanta. [https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/arti-
cle/kou00018?toc=1112230](https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/arti-
cle/kou00018?toc=1112230). 20.12.2022.
- Hietanen-Peltola, M. & Kekkonen, M. 2013. Koulu kehitysympäristönä, teema-
verkoston tarinat. Teoksessa Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jah-
nuainen, J. & Pelkonen. (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden
palvelujen uudistaminen – Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi
toiminnaksi. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy,
57–118.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria
ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus. Ellibs library. 26.4.2022.
- Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, K., Kanerva, A., Kuhanen, C., Schubert, C. & Seuri, T. 2017. Mie-
lenterveys hoitotyö. 5. Uudistettu painos. Helsinki: Sanoma pro Oy.
Ellibs library. 26.4.2022.
- Impola, T. 2014. Kouluterveydenhoitajan näkökulma. Teoksessa Hamarus, P.,
Kanervio, P., Landén, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! – Lasten ja
nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–109.

- Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku V. Ellibs library. 15.4.2022.
- Kallinen, K. & Pirskanen, H. 2022. Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu. Gaudeamus. Elisa kirja. 28.4.2022.
- Kallunki, E. 2022. ”Matalan kynnyksen tuki-ihminen” Lukiolaisten käsityksiä ja toiveita lukiotsempparin tarjoamasta sosiaalisesta tuesta ja sen muodoista eteläsuomalaisessa lukiossa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/703841/kallunki_emma.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 30.11.2022.
- Kiilakoski, T. 2016. Koulu on enemmän- Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf. 20.3.2022.
- Kinnunen, V. 2015. Nuorisotyön tavoitteet ja perustat. Teoksessa Kiilakoski, T., Kinnunen, V. & Djupsund, R. (toim.). Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 55–70. 978-952-456-203-4.pdf (theseus.fi). 13.3.2022.
- Korhonen, L. 2021. Kasvu ja kehitys eri ikäkausina. Teoksessa Sinkkonen, J. & Korhonen, L. (toim.) Pulassa lapsen kanssa. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00018#s5>. 10.4.2022.
- Kosola, S. & Marttinen E. 2021. Nuoruusikä: Elämän toinen mahdollisuus. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A. Kosola, S., Seilo, N. & Väyrynen, T. (toim.) Opiskeluterveys. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00121/do>. 30.3.2022.
- Kolehmainen, M. & Lahtinen, P. 2014. Nuorisotyötä koulussa: Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuorisotyota-koulussa-web.pdf>. 9.4.2022.
- Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. Ellibs library. 15.4.2022.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää? – Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Leskisenoja, E. & Sandberg, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lindqvist, U. 2008. Varhainen tuki: kohti hyviä käytäntöjä. Lapaset Perheverkosto-hanke. <https://docplayer.fi/415424-Varhainen-tuki-varhainen-tuki-o-p-a-s-kohti-hyvia-kaytanta-kohti-hyvia-kaytanta-opas.html>. 11.4.2022.
- Lämsä, A-L. & Takala, S. 2009. Sosiaalisesti haavoitetun nuoren kohtaaminen ja kasvun tukeminen. Teoksessa Lämsä, A-L (toim.) Mun on paha olla – Lasten ja nuorten psyykkiset ongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–196.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2016. Lasten ja nuorten puhelimen vuosiraportti.

- https://dzmdrer-wnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/07/29222141/MLL_LNP_raportti_2016_www.pdf. 28.4.2022.
- Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, M. & Palmu, I. 2022. Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi – Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <http://docplayer.fi/230555923-Sitouttavan-koulu-yhteisotyön-arviointi.html>. 10.11.2022.
- Marttunen, M. & Karlsson, L. 2013. Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa Marttunen, M., Huurre, T., Strandholm, T. & Viialainen, R. (toim.) Nuorten mielenterveyshäiriöt – Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 7–16. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence. 20.03.2022.
- Mattila, K-P. 2008. Arvostava kohtaaminen – Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Metteri, A. & Haukka-Wacklin, T. 2012. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme – Ihmisen toimijuuden tukeminen. Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy, 53–68. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102986/URN_ISBN_978-952-245-782-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 8.11.2022.
- Mikkola, L. 2006. Tuen merkitykset potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13414/9513927288.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 12.12.2022.
- Moilanen, U-R. 2021. Nuorisotyö koulussa. Nuorisokanuuna. NUORISOTYÖ KOULUSSA (nuorisokanuuna.fi). 12.03.2022.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus. Ellibs library. 10.3.2022.
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. 12.12.2022.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.
- Pesonen, A-E. & Laine, T. 2020. Sosiaaliohjaus koulujen sosiaalisessa työssä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 71–81. Ellibs library. 28.2.2022.
- Pesonen, A., Nurmi, R. & Hannukkala, M. 2019. Hyvän mielen koulu. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.
- Poutiainen, H. 2017. Mikä herättää terveydenhoitajan huolen? Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti, 54 (2), 162–168. <https://journal.fi/sla/article/view/63658>. 21.12.2022.
- Pulkkinen, S. & Kanervio, P. 2014. Koulun elämä maailma. Teoksessa Hamarus, P., Kanervio, P., Landén, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! – Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–153.
- Puusa, A. 2020a. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku 6. Ellibs library. 15.4.2022.

- Puusa, A. 2020b. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistämisestä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku 9. Ellibs library. 15.4.2022.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020a. Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistämisestä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku 3. Ellibs library. 15.4.2022.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020b. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, luku 4. Ellibs library. 15.4.2022.
- Storvik-Sydänmaa, S., Tervajärvi, L. & Hammar, A-M., S. 2019. Lapsen ja perheen hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Ellibs-kirjasto. 19.11.2022.
- Suhonen, A. 2019. Koulukuraattorille vai Arikaattorille? Teoksessa Hietanen-Peltola, M., Rautava, M., Laitinen, K. & Autio, E. (toim.) Kohtaaminen keskiössä - Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoillon palveluissa. Helsinki: Punamusta Oy, 57–59. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137983/URN_ISBN_978-952-343-307-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 22.3.2022.
- Tanskanen, S. 2021. ”KYLLÄHÄN SE VAIKUTTA KOKO KOULUUN”-Kokemuksia hyvinvointiohjaajan yhteisöllisestä työstä koulussa. Kareliammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutus. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/503013/Tanskanen_Sanni_2021_06_10.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 27.04.2022.
- Tapola-Tuohikumpu, S. 2005. Positiivisella diskriminaatiolla varhaista tukea – Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Positiivisen diskriminaation hanketönnäisyyden (2001–2004) loppuraportti. Heikki Waris -instituutti ja SOCCA. https://www.socca.fi/files/152/Positiivisella_diskriminaatiolla_varhaista_tukea_tapola_tuohikumpu_2005.pdf. 10.11.2022.
- Terveystenhoitolaiki 1326/2010.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. Ellibs Library. 15.4.2022.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarvointi Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. 23.11.2022.
- Vauhkonen, M. 2019. Hyvinvointiohjaajan käsikirja. Vain sisäiseen käyttöön. 2.3.2022.
- Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs library. 27.04.2022.
- Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa – avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosana.

Saatekirje oppilaille

Hei sinä nuori!

Olemme sosionomiopiskelija Roosa & sairaanhoitaja-opiskelija Tanja Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä **** koululle ja aiheenamme on **varhainen tuki kouluissa**. Varhainen tuki lyhykäisyydessään meinaa siis sitä, että teillä ois koulun arjessa sellaisia tyyppejä, jotka on läsnä ja teidän tukena.

Haluaisimme haastatella sinua **8-9. luokkalaista nuorta**, koululla työskentelevien kasvatusohjaaja **** ja nuoriso-ohjaaja **** työstä, jotta saisimme lisää tietoa aiheesta nuorten näkökulmasta. Meille on tärkeää kuulla **sinun omakohtaisia kokemuksiasi ja näkemyksiäsi!**

Haastattelu kestää maksimissaan puolituntia nuorta kohden ja toteutamme haastattelut koulupäivän aikana.

Käsitlemme tietoja **luottamuksellisesti**, eikä vastauksia voi yhdistää kehenkään yksittäiseen oppilaaseen.

Jos kiinnostuit ja haluat osallistua haastatteluun, niin kerro siitä **** Wilmassa **x.x.2022** **mennessä!**

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi! :)

Saatekirje huoltajille

Saatekirje

Hyvät oppilaiden huoltajat!

Olemme sosionomiopiskelija Roosa ja sairaanhoitajaopiskelija Tanja Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä **** koululle ja aiheenamme on varhainen tuki kouluissa. Tavoitteenamme on saada selville nuorten kokemuksia **** koululla työskentelevien kasvatusohjaaja **** sekä nuuriso-ohjaaja **** toteuttamasta varhaisesta tuesta. Käytännössä kasvatusohjaaja ja nuuriso-ohjaaja ovat läsnäolevia kiireettömiä aikuisia, jotka kohtaavat nuoria koulun arjessa ja ovat heidän tukena.

Tarkoituksenamme on haastatella 8-9. luokkalaisia koulun oppilaita, jotta saisimme kuulla heidän kokemuksiaan **** ja **** työstä. On tärkeää kuulla oppilaiden omakohtaisia kokemuksia, jotta saataisiin lisää tietoa tuen toimivuudesta. Lisäksi tiedon myötä pystytään edistämään oppilaiden hyvinvointia entistä paremmin. Haastattelu kestää maksimissaan puolituntia oppilasta kohden ja toteutamme sen koululla, koulupäivän aikana siten, ettei muu oppiminen häiriinny.

Käsitlemme tietoja luottamuksellisesti, eikä vastauksia voi yhdistää kehenkään yksittäiseen oppilaaseen.

Opinnäytetyömme arvioitu valmistumisajankohta on tämän vuoden lopulla, jolloin valmiin opinnäytetyön pääsee lukemaan Theseuksen nettisivuilta.

Jos annatte suostumuksen nuoren osallistumisesta haastatteluun, niin vastatkaa tähän viestiin: Oppilas (nimi) luokalta xxx saa osallistua haastatteluun. **Vastaukset x.x.2022 mennessä.**

Ystävällisin terveisin,
Roosa Winter & Tanja Saarelainen

Teemahaastattelun runko

1. Lisätukitiimin näkyminen ja läsnäolo koulun arjessa

- Missä tilanteissa lisätukitiimi näkyy koulussa?
- Mitä lisätukitiimin työntekijät ovat silloin tehneet?

2. Nuoren kohtaaminen ja huomioiminen koulun arjessa

- Tervehtivätkö ja kysyvätkö lisätukitiimin työntekijät kuulumisia ja miltä se tuntuu?
- Mitkä asiat ovat saaneet aikaan tunteen, että olet tullut ymmärretyksi ja sinua on kuunneltu?

3. Nuorten tuen tarve ja lisätukitiimin tarjoama tuki

- Millaisissa tilanteissa tai asioissa lisätukitiimin työntekijät ovat auttaneet? Näitä voi olla esimerkiksi koulunkäyntiin, huoliin tai hyvinvointiin liittyvät asiat.
- Millaista tuki on ollut?